

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Vort forsidebillede viser denne gang Viborg Domkirke, set fra en utraditionel vinkel. Årets julehilsen står side 155 og er skrevet af biskoppen over Viborg stift.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Slossevej 19, 4894 Øster Ulslev. (03) 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeborg, Hesselager. (09) 25 14 77. (Der er 7 senge).

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Civilingeniør Mogens Dyre,

Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Næstformand: Kontorchef, cand.jur. Hans Andersen,

Slossevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. (03) 86 55 59.

Kasserer: Bankprokurist Olav Holst, Bengtassevej 6, 2900 Hellerup.

Tlf. (01) 62 77 80. Giro 1 00 07 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.

Tlf. (06) 81 07 09.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11,

5874 Lundeborg, Hesselager. Tlf. (09) 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Maskinmester H. P. Skjoldborg Jensen
Skovbrink 9, 6400 Sønderborg
Tlf. (04) 42 57 07

Direktor G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

Kontorchef Niels Christian Andersen
Volmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. (04) 67 31 53

Direktor Bernth Johannesson
Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby
Tlf. (02) 87 02 64

Arkitekt M. A. A. Borge Andresen
Stokkevad 6, 2850 Nærum
Tlf. (02) 80 13 40

Dr. Axel Jørgensen
Duebredrevej 14, 9000 Aalborg
Tlf. (08) 12 06 70

Skræddermester Povl Brandt
Glerupvej 19, 2610 Rødovre
Tlf. (02) 91 13 72

Oberst K. Kjeldsen
Hallingager 47, 5750 Ringø
Tlf. (09) 62 31 63

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslæt
Tlf. (04) 44 76 04

Tandtekniker Leo Kærraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

General Fl. B. Larsen,
Kongstedgård, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2. t.v., 2800 Lyngby
Tlf. (02) 88 12 42

Kontorchef O. Olesen
Leonorasvej 8, 9000 Hasseri, Aalborg
Tlf. (08) 18 04 51

Redaktør Johs. Rasmussen
Omkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Provst Poul Riis
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 53 35 34

Solveig Skjøtt
Dalso Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. (02) 48 56 74

Bladet

**Pigtraad -
Gestapofangen**

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT

Poul Nielsen,
Bjærnevej 40 A,
2700 Brønshøj
(01) 74 26 35
Telefontid: kl. 17-18

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes hurtigst muligt ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

ANNONCER

Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K
(01) 15 59 57

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Årets julehilsen	155
Julen under forskellige forhold	156-157
En hustrus kamp for sin mand	158
En modstandsgruppe vurderer indsatsen og dens følger	160
Runde dage	164
Dagbogen	166
En tysk brobygger	167
Kammeraterne fortæller	170
Fra redaktionen	172
Foreningerne	172-178
Mindeord	178
Bøger	179
Adresseliste	180

De følgende numre af vort blad udkommer 15/2 og 15/4 83. Stof fremsendes senest 4 uger før de nævnte dage.

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 1.500.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 7

DECEMBER 1982

37. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen
Gestapo-Fangerne . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

DA ENGLENE HAVDE FORLADT DEM

Årets julehilsen skrives af biskoppen over Viborg stift,
Johs. W. Jacobsen

Englene havde forladt dem, fortæller Lukas i sit evangelium om hyrderne, efter at de havde hørt englenes ord om frelseren, der var født, og den himmelske hærskares lovsang over Bethlehems marker. Lyset, der fik alle nattens stjerner til at blegne, var nu slukket, og bålet, de havde siddet og varmet sig ved, ulmede kun svagt i nattemørket. Hvilken overgang fra før!

Fortumlede har de vel været - men nu af sted efter den besked, de havde fået om tegnet: barnet de skulle finde - og fandt i en stald i Bethlehem. Ingen storhed og pragt: »Uden spir og kongetrone der kun sad en fattig kone, vugged barnet i sit skød«, og lagde det tilbage i en krybbes forgumlede halm.

Englene havde forladt dem - men tilbage var barnet, som det var sagt dem. Den nøgne jul! Og så kunne de lidt efter vende syngende tilbage til marken, til dyrene, til nattemørket og livet i al dets barskhed.

Vækker det minder hos nogle, der læser disse linjer? Om den nøgne jul. Det er alligevel underligt - og godt! - at også det står i julens evangelium.

At være til julegudstjeneste eller samlet om hjemmets tændte træ, sådan som vi fejrer helligaftenen og julemorgen som vort himmerig, omgivet af lys og af efterklang af englenes jubel - som da Grundtvig første gang lod synges »Et barn er født i Bethlehem« i Vartov kirke, og en kirkegænger syntes, han hørte gængerne gå på Himlens vugge - ja, det kan opleves som en varmende stråle-

glans, som var det himlen selv, der dalede ned og jog jordens tunge skygger på flugt!

Det skal ingen have lov at tale nedsettende om - men heller ikke skjule, at vi skal jo »tilbage«, for ikke at tale om, at mange også i år er afskåret fra lyset og glansen og snarest finder deres situation beskrevet som hyrdernes i evangeliet, da englene havde forladt dem.

*

Op imod julen sidste år var der mange, som så og hørte i TV og radio Händels Messias - sunget, spillet og billedligt illustreret, hvordan fronten blev trukket op mellem det himmelske lys, som kommer med Kristus, Messias, og så det helvedsmørke, den djævelske og den menneskelige nederdrægtighed, millioner prisgives til. Det gode over for det onde. Kærligheden over for hadet. En ikke fjern fortids ufattelige grusomhed mod det folk, Jesus lod sig føde i, maledes os for øje, samtidig med at efterretninger nåede os om, at nu toges koncentrationslejre østerpå i brug igen. - Og hvad har vi ikke siden været vidner til?!

Dengang sad tyrannen i Rom, i dag kan vi selv sætte adresse på. Uretten triumferer, undertrykkelsen driver tusinder på flugt og tromler alle menneskerettigheder ned. Man skal ikke krænke rovdirene ved at sammenligne deres jagt med menneskejagten og torturens hæslighed.

Og vi selv formener i dette frie, rige land, hvor vi har tid til at lege politisk

skjul med hinanden, hundredtusinder, også af vor ungdom, den menneskeret det er at have et arbejde - så mange går til grunde i narko-rus og fortvivlelsens håbløshed.

*

Så er spørgsmålet: Er den virkelighed, julens budskab lukker ind i vor tilværelse, stærk nok til at møde og overvinde mørket og ondskaben om os og i os, sorgen, døden, angsten - både for livet og for døden?

Eet er dog troværdigt bevidnet om Ham, hvis fødsel vi igen skal fejre og sætter vor tidsregning efter - med fuld ret, fordi ingen siden har kunnet glemme Ham: Han gjorde sig fortrolig med alt, hvad der kan tænkes at knuge og knuse et menneske - lige fra Herodes' menneskejagt på den spæde gik ind, og til Han døde forbryderens død på et kors. Intet af det, der kan overgå et menneske, var Ham fremmed. Og mange, mange af dem der oplevede den helt ribbede og nøgne jul: »kun« med evangeliet. »kun« med salmerne, fandt derfor Hans nærhed som en virkelighed.

Som overskrift over en samling digte fra det hellige land satte Kaj Munk påstanden: »Os bærer den himmelske glæde«. Tværs gennem alt tænkeligt bærer glæden os. Vi skal ikke bære glæden - vi magter det ikke! Men den himmelske glæde over, at nu bor livets Gud i mørket, som Han bor i lyset, skal bære os, når englene har forladt os.

Vend så tilbage til en tilværelse, der påfaldende ligner hyrdernes, Marias og Josefs barske hverdag, og vær dit medmenneskes næste, som Kristus blev din. Han har ikke forladt os. Os bærer den himmelske glæde. Derfor!

Venlig hilsen med ønsket om en glædelig julehøjtid.

Johs. W. Jacobsen

Oust Møllegaard, Randers.

Juleaften 1944 vil for altid stå som noget uvirkeligt for mig. Noget man skulle over ligesom nytårsaften, hvor jeg gik i seng kl. 22 og sov ind i det nye år.

Min mand, Knud Christensen, blev taget af Gestapo den 21. januar 1944. Vi havde netop fået konstateret, at jeg var gravid, og vi glædede os sammen over det. Knud blev dømt i Hvidsten-gruppen på Dagmarhus den 29. juni 1944 og deporteret til Tyskland den 15. juli og sad i Tugthus Dreibergen nær Rostock.

Den 4. september fik jeg en lille pige, og denne meddelelse nåede i løbet af et par uger via pastor Sophus Boas, Hamborg, til tugthuset. At der var en usynlig kontakt mellem os, blev bevist, da Knud den 4. september havde fortalt en fangekammerat, at han var helt sikker på, at han var blevet far.

*

En enestående opmuntring for os herhjemme var de åbne brevkort, som Sophus Boas sendte herhjem efter besøg i tugthuset. Vi blev også meget opmuntrede af et rigtig langt julebrev fra Knud kort før jul, hvori han skrev, at hvis jeg vidste, hvor godt de havde det i tugthuset, kunne det hjælpe mig og hele familien til en gladere jul. Og Knud skrev også, at helbredet var godt.

Knud var heldig at være på skrædderværkstedet, og det lykkedes ham at organisere stof til hemmeligt at sy en dukke på ca. 30 cm til vores lille pige. Dukken er fint udstoppet og med nederdel, jakke og sydvest. Ved pastor Boas' decemberbesøg fik Knud den smuglet med ned til samtalen og overgivet den i

hans varetægt. Boas fik den sendt hjem via København som kurerpost. Dengang forstod vores datter ikke al den ømhed og kærlighed, der var lagt i hvert sting, i dag er den hendes kæreste eje.

*

At fejre juleaften med et glad sind var ikke let. Alle ens tanker kredsede om, hvordan de mon havde det i tugthuset: Frøs de - sultede de - det stod der af gode grunde intet om i brevene.

Vores lille pige og jeg fejrede jul hos mine forældre i Århus, der gjorde alt for, at vi skulle få en god jul. Jeg turde ikke gå i kirke, som vi plejede juleaften af frygt for at stemningen skulle få mig til at stortude. Så var radioen hjemme mere human, og salmerne fik listet lidt julestemning ind i ens sind. Min lille pige og jeg blev overvældet med julehilsener. Den, der rorte mig mest, var en lille håndstrikket trøje fra en dame i København, der var mig helt ubekendt. Hun havde hørt om mig og sendte et kærligt brev til: Den enlige mor.

Det var dejligt dengang at mærke spontan godhed og hjælpsomhed fra såvel nære som ubekendte.

Helene Christensen
Oust Møllegaard

TANKER VED JULETID 1944/45

Rudolf Larsen, København, sad i Stutthof, og hans kone måtte så holde jul derhjemme uden ham. Hvordan var

det? Herom fortæller hans hustru, fru Signe Larsen.

Der meldte sig ved juletid mange tanker om, hvordan det nu ville gå min mand, for på dette tidspunkt var tyskerens fremrykning standset, og »man« foretog det ene planmæssige tilbagemag efter det andet. Ville man gøre alvor af truslerne om at tilintetgøre vore deporterede mænd?

Vi var alle klar over, at dette kunne ske, men vi talte kun med ganske få om det for ikke at sprede pessimismen, og optimisme var der i høj grad brug for ikke blot hos os, men hos alle. Selv tror jeg, at vi alle inderst inde frygtede det værste.

Selv var jeg illegal og »fejrede« julen 1944/45 i al stilhed, præget af det store nervepres, der jo var fælles for alle os, der havde en af vore pårørende i lejrene, for de var jo i høj grad i farezonen.

Så kom den dag, da Stutthoffangerne blev evakueret, og tusinder af fanger blev sendt ud på dødsarchen. Også en del danskere bukkede under af sult og kulde og udmattelse, eller de blev likvideret af nakkeskud. Nogle af disse kammerater er senere blevet hjemført, og de har fået deres sidste hvilested i Mindelunden i Ryvangen.

Signe Larsen

RØDE KORS- PAKKERNE SKABTE DRAMA

Af Niels A. Eigenbroth

Nicolaj Nicolajsen, den 43-årige statshusmand fra Skamlingsbanken, afværgede kort før julen 1944 en fangemassacre på de danskere, som Gestapo havde anbragt i koncentrationslejren Porta Westphalica. I bogen »En modstandsgruppes historie« fortæller overlæge, dr.med. Jørgen Kieler om den dramatiske dag i fangelejren, der havde den største dødelighedsprocent.

Røde Kors-pakkerne medførte på det tidspunkt en forbedring af danskernes situation i forhold til de andre fanger,

som kom fra Rusland, Polen, Frankrig og 14 andre tyskbesatte nationer, ialt omkring 1300 fanger i en lejr, der var beregnet til 300-400.

Røde Kors-pakkerne brød ligheden og genoprettede et klassesamfund blandt fangerne. Julepakkerne blev fordelt ved en appel, hvorefter tyskerne trak sig tilbage for at afvente et drama, som sporede på flere områder. En klynge af russere i et hjørne af appelpladsen voksede hurtigt, blev større og større og kom nærmere og nærmere den lille gruppe af danskere. Ansigterne hos sultne kammerater fra 17 nationer lyste af had - tiden var inde for den store massakre.

*

Da lød pludselig en ung stemme: »Nicolaj, Nicolaj, kom og hjælp os!«

Ud af klyngen af forskræmte danskere trådte en høj mand med buskede øjenbryn og svære lemmer. Med udstrakte arme gik han alene frem imod den menneskemasse, der truende rykkede frem mod den forhadte danske overklasse. Men da de så Nicolaj, tøvede de lidt, og da han kommanderede holdt, så lystrede de ham.

Og der stod de så og tog mål af hinanden, husmanden fra Skamlingsbanken på den ene side og 7-800 udsultede russere, polakker, franskmænd og hollændere og mange andre på den anden side. Der var dødsstille i gården. Lidt borte stod de forventningsfulde Kapoer og ventede på blodbadets begyndelse. Men de gjorde regning uden Nicolaj Nicolajsen. Der gik et par minutter, og de følte som en evighed. Så blev alle klar over, at Nicolaj var den stærkeste.

Da han følte sig sikker på at have situationen under kontrol, sænkede han langsomt armene og vendte sig mod sine forskræmte landsmænd med ordene: Og så deler vi!

Der blev en julegodbid til alle, slutter Jørgen Kieler.

Nicolajsen var landmandssøn fra Vardeegnen. På sit husmandssted på Skamlingsbanken boede han med kone og fem børn under såre beskedne kår. Når der skulle pløjes, måtte han låne hest hos naboen. Han overvejede mekanisering. »Men med fjenden i landet, syntes jeg, at der var mere brug for et maskingevær end en traktor,« fortalte han - på jysk og med uforfalsket dialekt. Det våbendepot, som han havde på ejendommen, blev årsagen til hans deportation.

*

- Nicolaj var fysisk og åndeligt umådelig stærk, fortæller Jørgen Kieler. Hans venlighed og hjælpsomhed kendte ingen grænser, og uanset nationalitet modtog utallige fanger en hjælpende hånd fra Nicolaj, når arbejdet i minerne blev for hårdt. Nicolaj kunne tale med alle mennesker. Ganske vist talte han kun jysk, men det var på en måde, som både russere og franskmænd kunne forstå. Som Jørgen Staffeldt i lejren kom til at stå som et symbol for frihed, og muselmanden blev symbol for lighed, blev Nicolaj symbol for broderskab. Han blev syg i februar 1945.

Jørgen Kieler sad ved siden af ham, da han døde den 3. marts. En russer kom forbi og bemærkede, at jeg sad og græd.

- Ist es dein Vater? spurgte han.

Jeg så op på ham, tøvede lidt og svarede så ja. Selv om jeg havde min egen far, som jeg elskede og ærede højt, så følte jeg det dog som en sandhed, at Nicolaj havde været en far for os alle.

Lidt senere på dagen så jeg, at Nicolajs nøgne lig var kastet ud i gården. Jeg gik derhen og stod fordybet i sorg, men pludselig mærkede jeg, at jeg ikke var alene. En efter en kom de fra alle lejrens hjørner, fra Sibirien, fra Ungarn, fra Frankrig, fra Holland, fra alle egne af Europa og stod ret for at bringe deres far en sidste hyldest.

JULEHILSEN FRA FANGE- KAMMERAT DER FYLDER 87

Jeg fejrer min fødselsdag den 1. januar, så næste gang bliver jeg 87, eftersom jeg er født denne dato i 1896. Jeg ville være glad, hvis det kommer i næste nummer af bladet, idet jeg kunne tænke mig muligheden af, at en eller anden af mine fangekammerater fra Frøslev, Barak H.13, ville lade høre fra sig, så det gamle venskab kunne blive reetableret.

Ja, jeg kom jo heldigvis ikke længere end til Frøslev, og blev - ligeså heldigt, om end mod min vilje, løsladt allerede før den 5. maj. Grunden hertil har været, at jeg kom så utrolig heldigt fra forhøret, som varede fra kl. 6 om morgenen, da Gestapo afhentede mig, til jeg

fra Studenterkollegiet blev kørt til arresthuset i Vesterallé i Århus.

Jeg måtte beherske mig, da jeg kom ned i cellen, efter at jeg, som afslutning af forhøret kl. 20.30, og efter at Gestapo-manden, vistnok Müller, fik at vide, at der var »kein Fleisch auf dem Knochen«. Det forekom mig nærmest utroligt, og derfor har jeg også undladt at berette altfor åbent om forhørets forløb, da det ville lyde som praleri.

Men faktum er, at jo længere forhøret varede, desto mere morede jeg mig, og desto mere åbenmundet, for ikke at sige fræk, blev jeg i mine udtalelser overfor Herrn Müller. Så det forekommer mig nu, når jeg tænker tilbage herpå, at være en kostelig komedie, og da jeg var kommet ind i min celle, måtte jeg beherske mig for ikke at synge og danse af glæde over således at have »snoret« tyskerne.

Jeg kunne dog godt nu tænke mig at lade andre få del i morskaben, hvis I er interesserede i at optage den i bladet.

Jeg sender jer mine bedste hilsener, og ønsker jer en god jul og alt godt i 1983.

A. O. Herløw
Lyshøjgårdsvej 29
2500 Kbh. Valby

En hustrus kamp for sin mand

Major Kjeld Feilberg, Roskilde, gik under jorden den 29. august 1943. Han kom i Vestre Fængsels tyske afdeling, herfra til Horserød, til tugthuset i Dreibergen ved Bützow og derfra til Frøslev.

Hans hustru, Jytte Feilberg, giver her en spændende beretning om, hvordan det var at være hende, da hendes mand var indespærret.

For et par dage siden opdagede jeg ved et tilfælde, at der i tagbelægningen lige neden for vores soveværelses kvistvindue var indridset nogle bogstaver.

Da jeg gav mig til nærmere at studere indskriften, studede jeg noget, for navnet »HANS« stod nok så nydeligt prentet med endebogstavet formet som de tyske nazisters S-rune (som blandt andet Hitlers SS betjente sig af, og navnet var tydeligt skåret med et skarpt instrument, der godt kunne være en bajonet. Nedenunder var anført »WP«, som måske kunne betyde Westphalen.

Uvilkårligt dukkede en erindring fra sensommeren 1944 op, hvor et par politibetjente, jeg arbejdede sammen med på luftværnskontoret i Roskilde, en dag lidt tøvende havde spurgt mig, om jeg egentlig var klar over, at vores unge pige - lad os kalde hende Agnete - var »feltmadras« og tog tyske soldater med hjem på værelset. Det var der ingen i huset, der havde anet, men da jeg havde fået det at vide, fik Agnete omgående sin opsigelse på gråt papir.

Dette tilfældige møde med fortiden satte en tankerække i gang hos mig, og erindringer fra de bevægede dage i 1944 afløste hinanden:

Min mand, der var officer, var gået under jorden den 29. august 1943 og var senere taget til Sverige, men pludselig i februar 1944 modtog jeg et brev fra ham, afsendt fra Vestre Fængsels tyske afdeling. Det var ikke så lidt af et chok, men jeg opsøgte dr. Best flere gange og havde i april fået hans løfte om, at min mand i løbet af et par uger ville blive løsladt, så jeg så lysere på situationen og var glad over, at Gestapo tilsyneladende ikke havde noget alvorligt på ham, og håbet for fremtiden steg yderligere med den vellykkede allierede landgang i Normandiet i juni og med den opmuntrende Folkestrejke noget senere.

*

Men så fulgte det ene chok efter det andet, hver gang efterfulgt af håb, sorg, tvivl eller skuffelse.

Da jeg efter Folkestrejken kom til Horserød med en besøgstilladelse, viste det sig, at min mand var transporteret bort til ukendt bestemmelsessted. Jeg tog omgående ind til Dagmarhus for at få en forklaring af dr. Best. Han var imidlertid i Berlin, og nu havde man altså sendt min mand et eller andet sted hen, måske skudt ham?

Jeg nægtede at forlade Dagmarhus, før jeg havde fået at vide, hvad der var sket med ham. Best's adjutant måtte kime i øst og vest, indtil han endelig fandt ud af, at min mand var blevet ført til Tyskland, men hvorhen kunne han ikke oplyse. Men han kunne arrangere et møde for mig den næste dag med en dr. Elpert på Shellhuset (han var Gestapos chef for kontraspionagen, fik jeg senere at vide), og det måtte jeg så foreløbig affinde mig med og sejlede ud af kontoret med en højlydt bemærkning om, at det jo var komplet latterligt.

Da jeg kom hjem til Roskilde sent på eftermiddagen med nerverne på højkant og med beslutningen om ikke at tude, idet vi havde gæster til middag, piblede tårerne alligevel ned ad kinderne, så snart jeg så mine forældre, og min sorg og fortvivelse og nervøsitet forplantede sig til alle de tilstedeværende, selv til min nyanskaffede Cocker Spaniel. Den kunne ligeledes mærke, at der var noget helt galt og begyndte at gø og pibe ubehersket. Far skældte ud og slog irriteret efter den, blot med det resultat, at hunden snappede efter ham, og han rev sig til blods på den tre måneder gamle hunds sylespidse mælketænder. Far bandede og slog på hunden, blodet flød, tårerne randt på mor og mig, og hunden hylede. Gæsterne brød taktfuldt hurtigt op, og jeg tog en dobbeltdosis sovepiller.

*

Næste dag tog jeg ind til det aftalte møde på Shellhuset, hvor dr. Elpert kunne meddele mig, at min mand var sendt til Zuchthaus Dreibergen i Bützow.

Nogen tid senere læste jeg i et illegalt blad, at min mand var blevet skudt under flugtforsøg. Blodet stivnede i mig, og det varede lidt, før jeg blev klar over, at jeg netop havde modtaget et brev fra ham, som var dateret senere, og hvoraf det fremgik, at han havde det godt. Derefter var det forholdsvis nemt at tage det roligt efterhånden som først en så en anden forsigtigt og temmelig forsagt spurgte, om jeg havde læst det sidste nummer af »Frit Danmark«.

Jeg havde heldigvis kunnet bo hos mine forældre i disse vanskelige år, hvad der var en vældig støtte. Men yderligere havde jeg fra september 1943 været ansat på byens luftværnskontor, som jeg, da politiet året efter gik under jorden, var blevet den daglige leder af. Dette gav mig så meget arbejde og ansvar, at jeg havde mindre tid til at tænke på mine egne fortrædeligheder, herunder først og fremmest på min mands fangenskab. Dog foretog jeg hver uge en ekspedition ind til Shellhuset for at aflevere en pakke og brev til dr. Elpert, bestemt for min mand i Tyskland.

Elpert forsikrede på min opfordring, da han nok skulle få ham flyttet til Danmark. Men han ville intet love med hensyn til en løsladelse, for som han sagde: »Jeg vil ikke betragtes som en ordbrøder som dr. Best!« Og så fortsatte han med at forklare, at det jo netop var for at beskytte min mand, for hvis han blev frigivet, ville han sikkert inden 14 dage blive engageret i modstandsbevægelsen. »Det ville han simpelt hen være nødt til, for ellers ville han efter krigen blive afskediget som officer i den danske hær,« forklarede Elpert. Jeg tænkte ved mig selv, at der næppe ville gå 14 timer.

Jeg havde også en henvendelse fra personer i modstandsbevægelsen, der forsikrede, at min mand ved bestikkelse kunne købes fri. Jeg var naturligvis parat til at betale det forlangte, men min foresatte i efterretningstjenesten, daværende kaptajn Hammershøj, som jeg rådførte mig med, frarådede at tage imod tilbuddet, idet min mand i så fald ville være tvunget til at tage til Sverige, og det var vi begge sikre på ikke ville passe ind i hans planer.

*

Jeg skrev til ham, så ofte jeg måtte, og disse breve og pakker sendte Elpert vi-

dere med den ugentlige kurermaskine, og et par gange modtog jeg da også selv breve fra min mand.

Desuden løb jeg såvel Røde Kors som Udenrigsministeriet på dørene i håb om, at de kunne gøre noget. Det gjorde de også. Røde Kors sendte pakker med fødevarer til alle de deporterede fanger, de fik oplysninger om, og udenrigsministeriet rettede henvendelser til de tyske myndigheder, hvad der dog næppe havde mere end psykologisk virkning, i al fald i den pågældende periode.

En dag i september 1944 modtog jeg overraskende et illegalt brev fra min mand, udsmyglet fra Frøslevlejren, hvoraf det fremgik, at han netop var blevet overført hertil fra Tyskland. Det var en stor opmuntring. Dagen efter ringede dr. Elpert personligt op for at underrette mig. Jeg var vist temmelig kort for hovedet, og svarede blot: »Det ved jeg godt!«

Elpert måtte nu have fået »kolde fødder«, selv om han, når vi snakkede om krigens for Tysklands uheldige gang, stedse udbredte sig om »Tysklands hemmelige våben, der ville afgøre krigen, når føreren besluttede sig til at tage det i brug.« Dette var vi ikke enige om. Og dog -? For ikke længe efter betroede han mig en passant, at Gestapo netop havde foretaget nogle anholdelser, og de havde taget lister med mange navne, og at der var flere imellem, som jeg kendte.

Så snart jeg kom ud fra Shellhuset, opsogte jeg Hammershøj efter på vejen at have foretaget diverse ture mellem de forskellige etager og udgange i både Illum og Magasin for at ryste mulige skygger af. Jeg fortalte ham om min videnskab, og havde den tilfredsstillelse, at han og med ham vel adskillige andre nåede at gå under jorden i rette tid.

*

Den 11. november 1944 var jeg til en stor fødselsdagsmiddag på Palæet i Roskilde, hvor jeg havde oberstløjtnant Løkkegaard til bords. (Han må vel allerede dengang have været leder af den sjællandske modstandsregion. Jeg ved det ikke.) Pludselig blev han kaldt til telefonen. Da han kom tilbage til bordet, hviskede han: »De har sprængt skovridergården i Valborup i luften.« Hvorefter vi begge konverserede videre, som om intet var hændt.

Næste dag hørte vi om aftenen maskinpistolbygger et sted i nærheden. »Gud ved, hvem det er, de nu er efter?« udbrød min far. Den følgende dag erfarede vi, at det havde været Løkke-

gaard. Men han var sluppet fra dem i mørket.

De følgende dage stod der så et par fyre og skyggede vores hus. De gjorde det temmelig tåbeligt. Når jeg gik ud for at lufte hund, pressede de sig omtrent ind i genboens hæk. Hunden gøede som rasende ad dem, mens de forsøgte at lade som ingenting, hvad der må have været meget svært. Jeg nynnede »Wir fahren gegen Eng-e-land«, mens jeg fjernede mig. I øvrigt blev de snart kede af at stå der. Løkkegaard havde ikke søgt tilflugt hos os, og vi aflyste omgående de møder med modstandsfolk, der havde været aftalt.

*

En aften nogle uger før jul, da jeg med mine forældre var på vej til nogle bekendte, kom en af mine undergivne CB'ere, som jeg vidste var aktiv modstandsmand, op på siden af mig, idet han lavmælt spurgte, om jeg havde nøglen til kontoret på mig. Det havde jeg ikke, men tilbød at hente den, hvorpå han svarede: »Nej, så klarer vi den på en anden måde.«

Dagen efter, da jeg på luftværnskontoret gik over til et filialkontor, vi havde i bagbygningen, lagde jeg nok mærke til nogle unge mænd i cottoncoats derinde. Jeg tænkte ikke nærmere over det, men gav mig til at instruere min nærmeste medhjælper om nogle tjenstlige sager, da denne bad mig sætte mig ned. »Det er et væbnet hold-up,« forklarede han, da jeg havde sat mig. »Så det er nok det bedste, at De også forholder Dem rolig.« Det gjorde jeg, og jeg vendte mig ikke om, medens protokoller og navnekartoteker blev båret ud af modstandsgruppen. Jeg havde nok en begrundet mistanke om, hvem der stod bag aktionen, men det kom jo ikke andre ved.

*

Jeg kunne glæde mig over en mængde nye og positive bekendtskaber, folk der sympatiserede med modstandsbevægelsen eller som selv deltog i den. Blandt andet kom jeg på forskellig måde i forbindelse med andre »fængselsnøkkere« (gift med min mands fangekammerater), med hvem jeg fik et udmærket samarbejde. Vi udvekslede nyheder og nyttige oplysninger vedrørende vores mænds fangenskab og om vores anstrengelser og resultater gennem Gestapo, vi virkede for fremskaffelsen af rationerede eller sjældne varer, som vi på legal vis eller ved smugling fik sendt til vores indespærrede mænd og disses

ABONNEMENT 1983

Med dette nummer af bladet følger girokort til indbetaling af abonnement for året 1983

40 KRONER

For at lette arbejdet, bedes beløbet betalt senest 10. januar. Da vi af erfaring ved, at der alligevel er mange, som ikke har betalt, når februar-nummeret udsendes, så vedlægger vi **også i februar** et girokort. Er der ikke betalt, når blad nr. 2 udsendes, så slettes abonnenten, og bladet kommer ikke mere til den tidligere abonnent. Vær derfor venlig at betale i første omgang og tag det ikke fortrydeligt op, at der alligevel kommer girokort i næste nummer.

Også i 1982 var der abonnenter, som har klaget over, at de ikke har fået bladet, til trods for, at de har betalt. Ved nærmere undersøgelser viste det sig, at de havde betalt kontingent til deres fangeforening og dermed mente, at de så også fik bladet. De to ting er uafhængige af hinanden økonomisk set.

Husk at skrive afsendernavn og -adresse på girokortet.

Ønsker man at betale mere end de 40 kroner, så går det overskydende beløb til arbejdet i Kammeraternes Hjælpefond eller Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45. Man kan selv vælge på girokortet.

Vi ønsker et godt nytår til alle vore abonnenter og annoncører og takker for året 1982.

kammerater. I den forbindelse var det opmuntrende så hjælpsomme helt fremmede var: småhandlende, grossister eller fabrikanter foruden fjernere bekendte, »der kendte nogen«.

Ikke længe efter at min mand var kommet til Frøslev, blev der pakke- og brevforbud gennem en måned eller mere. Det skete for øvrigt flere gange, at man fik en forsendelse tilbage med påskriften »Modtagelse nægtet«. Blandt andet var det tilfældet i den periode, hvor tyskerne havde bekendtgjort, at de anvendte Frøslevfangerne som gidsler i deres troppetransporttog gennem Danmark. Selv om vi var sikre på, at sabotørerne nok skulle undgå at sprænge danskere i luften, var bevidstheden om, at det måske kunne ske ved en fejltagelse en smule beklæmmende.

Men små lysglimt indtraf, når der fra tid til anden kom opmuntrende budskaber fra en ofte fjernere bekendt, der kunne hilse fra en, der havde været sammen med min mand i Frøslev, og som kunne oplyse, at humøret var højt og helbredet godt, eller når jeg lejlighedsvis modtog et uds muglet brev fra ham selv.

Eet var dog svært. Jeg fik aldrig tilladelse til at besøge min mand i den tid, han var i Frøslev. Han skrev blot til mig, at han ikke ønskede det på grund af den lange, besværlige og risikable rejse, der ville tage adskillige dage, blot for at vi kunne være sammen et kvarters tid.

Midt i årets mørkeste periode, efter at de nye store fangedeportationer til de tyske KZ-lejre (ofte bestående af Frøslevfanger) var indledt, efter de allieredes tilbageslag ved Arnhem, fulgte senere tyskernes tilsyneladende succesrige modoffensiv gennem Ardennerne, der blev indledt en uges tid før jul, og som truede med at gennembryde den allierede front. Og så kom yderligere den 21. december endnu en stor deportation sydpå. Det meddeltes gennem BBC i udsendelsen ved middagstid. Som sædvanlig, når der havde været transporter, ringede jeg omgående til dr. Elpert, som forsikrede mig, at min mand ikke var med. Men han kunne jo tage fejl, og tankerne gik til min mand og til alle dem, der var sendt i KZ-lejre og til deres ulykkelige familier.

*

Lillejuleaftensdag modtog jeg heldigvis et trykt julekort fra Frøslevlejren med min mands underskrift og dateret 22. december, så først da fik jeg vished for, at han ikke havde været med i juletransporten. Senere kom et brev fra

Folk og Værn-kontoret, som jeg havde haft kontakt med. Kontorets chef ønskede mig en god jul samtidig med, at han »kunne glæde mig med, at de internerede i Frøslevlejren vil få en god, dansk juleaften med ekstra bespisning m.m.«, og der tilføjes: »Jeg synes, at dette kan give lidt baggrund for Deres egen juleaften,« hvilket det også gjorde.

Men på selve juleaftensdag ankom et brev med sidste postombæring. Kuverten var poststempleet Århus, og det viste sig at være et uds muglet brev fra min mand, som foruden at indeholde adskillige illegale instrukser samtidig var et virkeligt, uzensureret julebrev.

Det var julens bedste gave.

Jytte Feilberg

40 ÅR EFTER HAR EN MODSTANDSGRUPPE I BOGFORM VURDERET INDSATSEN OG DENS FØLGER

Af Niels A. Eigenbroth

Elsebet Kieler, da hun i 1943 brevvekslede med Kaj Munk.

»Bliv et kristent menneske og lær at slå ihjel i Jesu navn!« Så ligetil og barsk kunne »Den blå anemone«s forfatter, digterpræsten Kaj Munk også være, når han ønskede at vejlede et ungt menneske.

Det var den da 24-årige stud.mag. Elsebet Kieler fra lægehjemmet i Horsens, der skrev til Kaj Munk for at få bistand i en svær stilligtagen. Hun var med i Frit Danmarks studentergruppe, som var blevet dannet i julen 1942 for at være med til at skrive, duplikere og distribuere Frit Danmark.

Et flertal i gruppen indså efterhånden, at troskab mod idealerne nødvendigvis måtte føre til konfrontation med fjenden. Nogle af de unge tøvede længe med at give deres tilslutning, fordi selv-tægt og vold var imod deres etiske og kristelige holdninger. Det var i sådanne anfægtelser, at Elsebet Kieler skrev til Vedersø, og den 3. juni 1943 modtog hun følgende brev fra Kaj Munk:

»Kære Frøken Elsebet.

Brænd al den Litteratur, der er saa ligegyldig i Øjeblikket eller er en Klods

Jette Hecht Johansen, da hun i 1944 som Jette Stampe Jensen var aktiv i Holger Danske.

Jørgen Kieler.

1943, og de unge skulle ikke alene finde skjulesteder til flygtninge og sikre flugtveje, men også forhandle med fiskere og andre bådejere og skaffe det millionbeløb, som var nødvendig. Det var ikke billigt at få en billet over Øresund. Derfor måtte studenter udnytte deres bekendtskabskreds, og at de vandt tillid bekræftes af, at alene denne ene gruppe forvaltede en million i »Øresundskassen«, samtidig med at de selv led afsavn. Det blev diskuteret, om fiskerne fik for meget, men i gruppen anså man det for rimeligt, at de ønskede at sejle bådens værdi ind, for gik det galt, var der ingen forsikring, som dækkede tab ved konfiskation.

Der blev skabt et ganske særligt tilfidsforhold imellem flygtningene og de medlemmer af de illegale grupper, som påtog sig ansvar for deres sikkerhed, og man sporer hist og her i beretningerne et hjertesuk over, at det praktisk taget aldrig dannede grundlag for en kontakt efter krigen.

Når de unge gik i aktion, følte de fleste af dem en næsten lammende angst, og de husker den endnu. Jørgen Kieler siger herom:

»Der var et utal af hæmninger, der skulle overvindes, når man som sabotør trængte ind i en virksomhed. Angsten for sabotagevagterne og vagthundene, for arrestation og tortur, angsten for pårørende, for arbejderne og den omkringboende civilbefolkning, angsten for uforudsete situationer, angsten for

ikke at række til. Et utal af hensyn, som vi normalt accepterede som en del af vor gode opdragelse, skulle nu undertrykkes til fordel for et overordnet formål, om hvis værdi vi ikke var i tvivl. Jeg følte det til tider som et problem, der kunne virke lammende.«

Stikkerne i Aabenraa

Bogen skildrer gruppens sabotageaktioner. Varde Staalværk, Horsens Mælkekondensering, værnemagerfirmaet Møller & Jochumsen i Horsens, Acetylenfabrikken, B & W's maskinhal, Industrisyndikatet, Hartmanns Maskinfabrik og American Radio Company var nogle af de mest bemærkelsesværdige. Hver enkelt sabotage er skildret lidenskabsløst og ærligt, men også i dag bæres de af spænding og drama.

I februar 1944 indhentede skæbnen Holger Danske. Modstandsbevægelsen i Sønderjylland havde anmodet om assistance for at sabotere Hamag i Aabenraa, som fabrikerede dele til tyske fly, og en nabovirksomhed, der arbejdede med dele til undervandsbåde. Holger Danske-gruppen, som havde erfaring og styrke, blev dirigeret til Aabenraa. Sprængningsopgaverne lykkedes, men under retræten gik det galt. Sabotørerne havde vænnet sig til at kunne lade sig opsluge af livet i storbyen, og det var noget nyt, at de i en lille by vakte opmærksomhed bare ved deres eksistens. Aabenraa var præget af tysksindede, og efter bombeeksplosionerne fik Gestapo så mange henvendelser fra stikkere, at det lykkedes tyskerne at få fangst, i flere tilfælde efter ildkamp.

Gestapo koncentrerede alle kræfter for endelig at standse Holger Danske. Mange blev anholdt, men en del lykkedes det, ofte med Gestapo i hælene, at flygte til Sverige.

Parat til at dø

»Dagligt liv i Hotel Vestre« er en rygende skildring af tyskernes brutalitet, men samtidig en hjertevarm beretning om venskab, sammenhold og udholdenhed. Det er bemærkelsesværdigt, at fangerne dengang betragtede isolation, enecellen, som en velsignelse. Det påtvungne samvær med andre var ofte en belastning, måske fordi man aldrig kunne frigøre sig for frygt for de såkaldte celestikkere.

De unge fik her lejlighed til at forberede sig på døden. Bovensiepen, den berygtede Gestapocheef, gav dem ikke lov til at tvivle på, at det ville ende med hen-

rettelse, og nogle af dem fik oplevelsen at tage afsked med Hvidsten-gruppens folk og mændene fra Aars-gruppen, inden de blev ført til skydning.

Folkestrejken i København satte en midlertidig stopper for de tyske henrettelser, og det reddede Holger Danske-gruppen. Via Frøslev-lejren fulgte transporterne til de tyske koncentrationslejre, hvor de fik lov at betale for livet, og prisen var høj.

Parate igen

Hvorfor gjorde vi det? Gruppens medlemmer, i dag søofficerer, overlæger, en advokat og en arkitekt og et par pædagoger samledes 40 år efter, og mag.art. Elsebet Kieler videregiver i bogen sine indtryk af samtalerne. Modstanden var en spontan reaktion på følelsesplan mere end en forstandig vurdering. Den tyske brutalitet og amoralitet måtte stækkes, hvis det danske folk skulle forvente en anstændig fremtid. De tanker indfangede også pacifister, som havde bygget en livsholdning på Kristi bud.

Gruppen diskuterer også, om forventningerne til en ny verden blev opfyldt. Det gjorde den ikke. Verden blev anderledes end den, de unge i modstandsbevægelsen forestillede sig.

Men de unge blandede sig ikke, i hvert fald ikke stærkt nok. De ønskede at leve en problemfri tilværelse, trætte og deprimerede og ensomme, som de følte sig i 1945. I dag erkender de, at man ikke på den måde kan isolere sig. Det er nødvendigt at drage en konsekvens, ikke mindst som verden ser ud i dag. Derfor bliver afrundingen af overvejelser og debat et afgjort ja til spørgsmålet: Ville du gøre det om igen, hvis det bliver nødvendigt?

»En modstandsgruppes historie« er i to bind med i alt 560 sider og er trykt i et begrænset oplag, som ikke kommer i handelen. Bogen er givet til medlemmer af Holger Danske og til de faldnes efterladte og stillet til rådighed for forskere, undervisningsinstitutioner og landsbiblioteker.

HUSET PÅ ANHOLT

Der henvises til oplysningerne på bladets bagside, og det kan tilføjes, at da huset nu kan varmes op, kan det benyttes hele året - altså også om vinteren.

*Vi ønsker vore medlemmer og deres pårørende
samt alle bladets læsere og annoncører glædelig
jul og godt nytår.*

Tak for samarbejde og kammeratskab i 1982.

Fangesammenslutningens bestyrelse	Kammeraternes Hjælpefond
Neuengamme-foreningen	Landsforeningen Gestapofangerne
Landsforbundet af Buchenwaldklubber	Gestapofangerne Sjællandsafdelingen
Buchenwaldklubben Odense afdeling	Gestapofangerne Randers afdeling
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen	Gestapofangerne Århus afdeling
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Fredericia afdeling	Hannover-Stöcken Gruppen
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Odense afdeling	Dachau-klubben
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Omegnsafdelingen	Sachsenhausenforeningen
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Århus afdeling	Theresienstadtforeningen
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Esbjerg afdeling	Redaktionen af Pigtraad-Gestapofangen
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Sydfyns afdeling	Frihedsfonden
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Sjællands afdeling	Stutthof-Foreningen
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Aalborg afdeling	Foreningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, København
Ravensbrück-Gruppen	Horserød-Gruppen
Eva og Alfred Bertelsen Århus	Foreningen af Gestapofanger på Sjælland

Runde dage

Tage Jensen, Kirkevænget 12, 6200 Åbenrå (Sachsenhausen 73.080) 60 år 16. december.

E.A.L. Nersting, Duevej 28, 5., 2000 Kbh. F (Buchenwald) 80 år 16. december.

Per Bjerre Eriksen, Flintagervej 83, Tjørring, 7400 Herning, 70 år 17. december.

H. P. Hansen, Pr. Christiansg. 11, 8900 Randers (Sachsenhausen 74.312) 70 år 17. december.

Verner V.E. Rasmussen, Ny Havneg. 50, 8700 Horsens, 65 år 18. december.

Thora Emilie Pedersen, Bakken 5, Sølyst 9220 Aalborg, 65 år 23. december.

Carla Simonsen, Bonnesensg. 9, 9000 Aalborg, 65 år 23. december.

Børge Jensen, Opnæsgård 35, 2970 Hørsholm (Buchenwald) 70 år 27. december.

Hans Chr. Børge Nielsen, Klostervej 5, 3400 Hillerød (Buchenwald) 65 år 31. december.

Mogens Ryefelt, Gentofte (Holger Danske) 65 år 31. december.

Alfred Lau, Saxovej 82, 5210 Odense NV, 70 år 1. januar.

Lisa Mortensen, Hadsundvej 15, 9000 Aalborg, 65 år 1. januar.

Jens M. Kristensen, Halls Alle 6, 1802 Kbh. V (Buchenwald) 70 år 1. januar.

Margaret Anne Jensen, Klitg. 9, 9900 Frederikshavn, 65 år 3. januar.

Holger Askman, Hjejlevej 39, 8600 Silkeborg (Neuengamme 50.476) 70 år 3. januar.

Karl Dester (Grue), Gransås, Almeboda S 360-23, Sverige (Stutthof) 60 år 4. januar.

Alfr. Sommer, Ndr. Banevej 3 F, 3400 Hillerød (Neuengamme 69.499) 75 år 7. januar.

Jan Tingdal, Märstaragatan 40, S 252 51 Helsingborg, Sverige (Bernadotte-detachementet) 60 år 10. januar.

Jens Kr. Andersen, Skansevej 60, 9400 Nørresundby, 75 år 11. januar.

Anton Larsen, Vibevej 10, 5450 Otterup (Sachsenhausen 73.108) 65 år 17. januar.

Otto Jensen, V.Fælledvej 43, 9000 Aalborg (Neuengamme) 65 år 18. januar.

Jens Schrøder, Ørnevej 78, 1., 2400 Kbh. NV (Stutthof) 75 år 18. januar.

Frans Sundstrøm, Sylvestervej 6 A, 2610 Rødovre (Buchenwald) 65 år 19. januar.

Oskar Lilja, Kobbelvænget 37, 6., 2700 Brh. (Buchenwald) 65 år 20. januar.

Vagn Schrøder Poulsen, Geelskovvej 31, 2830 Virum (Dachau 141.737) 60 år 20. januar.

Mogens Warthoe, Tåstrupgårdsvej 199, 2630 Tåstrup, 60 år 23. januar.

Kristian Bach, Nørrebrogade 77, 8900 Randers, 75 år 25. januar.

Georg Pedersen, Nordfeldsvej 13, 2700 Brh. (Buchenwald) 65 år 25. januar.

Viggo Kristoffersen, Hundborgvej 2, 7700 Thisted, 65 år 29. januar.

Bremer Sørensen, Kastetvej 74, 9000 Aalborg, 80 år 30. januar (best.medl. i Erhvervshæmmede i Aalborg, formand f. Mindelundskomiteen).

Kaj Egon Larsen, Valby Langg. 86 C, 2500 Valby (Buchenwald) 70 år 1. februar.

Henrik Juhl Rasmussen, Ved Bellahøj 2, 9. 2700 Brh. 65 år 3. februar.

Aksel Mørch, Nørreg. 13, 5000 Odense C, 65 år 3. februar.

Hans Aug. Larsen, Tårnvej 43 B, 2610 Rødovre (Buchenwald) 70 år 5. februar.

Gustav Weinreich, Bernadottøgården, 9560 Hadsund, 60 år 6. februar.

Inger Lembcke, Sjællandsg. 28, 5., 8900 Randers, 60 år 7. februar.

Erik Andreassen, Klosterbakken 4, 3500 Vanløse (Buchenwald) 60 år 8. februar.

Viggo Jensen, Violvej 30, 4700 Næstved, 60 år 10. februar.

Erik Vesterman, Elmevænget 5 A, 2880 Bagsværd, 60 år 11. februar.

Vagn Jacobsen, Ibæk Strandvej 88, 7100 Vejle, 65 år 15. februar.

Peder Petersen, Løvenborgparken 136, Nørresundby, 70 år 15. februar.

Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (Sachsenhausen 75.160) 70 år den 16. februar. (Formand for Sachsenhausenforeningen, Landsforeningen af Erhvervshæmmede og for Fangesamenslutningen).

Erik Aaestrup, Trækbanen 12, 3000 Helsingør (Neuengamme, Buchenwald) 60 år 18. februar (best.medl. i Erhvervshæmmede Nordsjælland).

Poul Martin Køfer, Vennemosevej 9, 6270 Tønder (Buchenwald) 60 år 19. februar.

Oscar Lauth, Spivavej 12, 3100 Hornbæk (Neuengamme 51.411) 65 år 20. februar.

Rettelse

Vi meddelte i oktober, at Felix Jaworski fyldte 65, det må være rart at se yngre ud, men han blev faktisk 70 år.

Eigild Groot

Vognmand

Gl. Skanderborgvej 24
8900 Randers
Telefon 06 - 42 48 36

OSKAR VERNER FYLDER 70 ÅR

Som det fremgår af »Runde dage« fyl-der mureren i Murergade 10, Oskar Verner, 70 år den 16. februar. Han har hele sit liv været en aktiv sjæl, både som murer og organisationsmand. Derfor var det også en selvfølge, at han straks fra 1941 tog meget aktiv del i DKPs illegale arbejde under besættelsen. Det førte ham i vinteren 1942-43 ind i den allerførste gruppe af sabotører, der blev organiseret i KOPA (Kommunistiske partisaner) sammen med bl.a. de navnkundige brødre Harald og Kaj Nielsen, Poul Felvø (tidl. Nedergaard Petersen, også kendt under dæksnavne som HH, Hilmer og Paps) og Villy Olsen (Danmarks Villy).

Gruppen lavede en række mindre aktioner og blev efterhånden en hel organisation, der udvikledes til det senere BOPA, der allerede i 1943 talte 10 organiserede grupper.

Det berettes om Oskar Verner, at han i foråret 1943 ene mand - på falske papirer - gik ind på »Riffelsyndikatet« og sprængte den elektriske fordelingstavle, en ifølge ekspertens udsagn på det tidspunkt fremragende bedrift.

Senere på året 1943 blev han arresteret og efter nogle måneder i Vestre Fængsel deporteret til Sachsenhausen. Efter befrielsen og hjemkomsten beskæftigede han sig i en årrække med fagforeningsarbejde i Murerne Fagforening, som han i en årrække var medlem af ledelsen for. På grund af svig-

tende helbred måtte han opgive sine faglige tillidshverv, vist bortset fra en bestyrelsespost i Murerne Stiftelse.

I mellemtiden var han blevet formand for Sachsenhausenforeningen, og ved Svend Wagners død blev han næstformand for Fangesammenslutningen og senere formand for såvel Landsforeningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen som for Fangesammenslutningen, hvor han siden er blevet genvalgt, hver gang med akklamation. Nævnes må vel også, at han i Bernadottefondens sidste periode var næstformand for fonden og udviklede - trods et umiskendeligt republikansk sindelag - et nært og hyggeligt samarbejde med fondens formand Prins Georg!

I den internationale fangebevægelse har han også gjort sig gældende og er således medlem af den internationale Sachsenhausenkomité.

Selv om Oskar Verner ind imellem kan tage nok så skarpe standpunkter og lejlighedsvis »tale med store bogstaver« må det siges, at han har udvist megen organisatorisk talent og smidighed, der har gjort ham til en god og positiv formand, som har formået at samle de mange forskellige synspunkter i Fangesammenslutningen om de væsentlige spørgsmål.

Det må også her fremhæves, at Oskar Verner i høj grad var medvirkende til, at Fangesammenslutningen og Kammeraternes Hjælpefond enedes om det blad-samarbejde om »Pigtraad-Gestapofangen«, der nu har fungeret så godt i en årrække.

Derfor skal der også udover den obligatoriske hilsen til fødselaren lyde en tak for godt og loyalt samarbejde i håbet om, at det må kunne vedvare lang tid endnu.

F. T.

70 ÅR

Direktør i Sikringsstyrelsen Asger Friis er fyldt 70 år og forlader om kort tid sin stilling. Efter at have været ansat i Socialministeriet blev han i 1966 direktør for ulykkesforsikringen, d.v.s. den statsinstitution, der træffer afgørelser i sager vedrørende loven om erstatning til besættelsestidens ofre (foruden selvfølgelig den almindelige offentlige ulykkesforsikring). Ulykkesforsikringen (nu ar-

bejdsskadeforsikringen) er nu en afdeling under Sikringsstyrelsen.

Der har som hovedregel bestået et nært og positivt samarbejde mellem sikringsstyrelsen på den ene side og Frihedsfonden og fange- og modstandsorganisationerne på den anden side.

Derfor var Frihedsfonden også repræsenteret ved afskedsreceptionen af Jørgen Kieler og Frode Toft. Jørgen Kieler, der er formand for Frihedsfonden, rettede på fondens og klienternes vegne en varm tak til direktør Friis for den forstående måde, der havde præget hans forvaltning af erstatningsloven.

FORNEM POLSK HÆDER TIL JØRGEN KIELER

Frihedsfondens formand, overlæge dr.med. Jørgen Kieler, har i oktober under et besøg i Polen fået overrakt den polske Nicolaus Copernicus-medalje. Det er den fineste videnskabelige pris i Polen.

Jørgen Kieler fik den dels for sin indsats i den internationale kræftforskning, og dels for at have skabt et nært samarbejde mellem de polske og danske forskningsinstitutter. Kieler har gennem årene rejst meget i Polen og har ofte inviteret polske gæsteforskere til Fibiger Laboratoriet i København, som han er leder af. Jørgen Kieler er i øvrigt internationalt anerkendt og er hyppig gæst ved forskningsinstitutter verden over. Han er udpeget som præsident for en international kongres for kræftforskere, der skal holdes i 1983 i København.

Under besættelsen var Kieler aktiv i Holger Danske og tog del i sabotageaktioner flere steder i landet. Han blev taget af tyskerne og faktisk dømt til døden, men »slap« af ukendte grunde med at blive sendt til Neuengamme og derfra videre til den berygtede udekommendo Porta Westfalica, der kunne notere sig for den højeste dødsprocent for samtlige danske KZ-fangegrupper.

Jørgen Kieler har siden 1975 udført et fortjenstfuldt arbejde som formand for Frihedsfonden, og i 1980 fik han Ebbe Munchs Hæderspris for sin indsats under besættelsen og arbejdet for frihedskampens ofre.

DAGBOGEN

Engelsk plakat fra 1944: 5000 danske sømænd sejler for de forenede nationer.

DECEMBER

1939

14.: Folkeforbundet udelukker Sovjetunionen.

1940

8.: Uroligheder i Haderslev efter dansk nazi-møde («Spadeslaget»).

1941

3.: To domme for kommunistisk virksomhed i København. 6.: England erklærer krig mod Finland, Ungarn og Rumænien. 7.: Japan træder ind i krigen på Tysklands side. 11.: USA erklærer krig mod Tyskland og Italien. Kreds af danske erhvervsfolk stifter »Arbejdsudvalget til fremme af dansk initiativ i Øst- og Sydøsteuropa«.

1942

1.: Amtslæge H. Bendix-Poulsen suspenderes efter tysk krav. 2.: Handelsminister Halfdan Hendriksen meddeler, at de tyske soldater, når de foretager indkøb, skal behandles som »faste kunder«. 3.: I Folketinget tager socialdemokraten H.P. Hansen afstand fra sabotagen, og venstremanden Knud Kristensen advarer mod privat udenrigspolitik. 4.: Folketinget vedtager lov om beskyt-

telse af virksomheder mod sabotage, d.v.s. indførelse af faste sabotagevagter. 8.: FRIT DANMARKS redaktion: Professor Ole Chievitz, landsretssagfører R. Prytz, biblioteksdirektør Th. Døssing og direktør Carl V. Jensen anholdt af tysk politi under medvirken af dansk politi. Det lykkedes professor Mogens Fog samt redaktørerne Børge Houmann og Ole Kiilerich at undslippe. 11.: Officiel advarsel mod den stigende illegale virksomhed. Samtidig udsender professor Mogens Fog i eget navn sit første åbne brev, hvori opfordres til modstand. Brevet cirkulerer landet over i tusinder af eksemplarer. 14.: Dansk politi udleverer tre faldskærmsfolk til tyskerne. 28.: Lektor Adler Lund idømt 4 måneders hæfte. Han var en entusiastisk folketaler med stærkt nationalt islæt.

1943

2.: Fem henrettelser i Århus. 6.: Byen København skal betale bod på 2 mill. kr. for drab på tysk soldat. 10.: Den tyske feltmarskal Rommel besøger København. 19.: 58 frihedskæmpere overført til tysk KZ-lejr uden dom. 20.: Sabotage mod Dansk Industri Syndikat. 21.: Kaptajn Østergaard-Petersen og redaktør E. Gaust dræbt ved revolver-

ØK-bygning ødelagt i december 1944 ved Schalburgtage.

attentater. 30.: Revolverattentat mod Ole Bjørn Kraft og journalist Chr. Dam, forsøg på attentat mod Aksel Møller.

1944

7.: To fagforeningsmænd i Århus dræbt ved attentat. Fire huse i Københavns omegn sprængt i luften af tysk politi. 8.: Schalburgtage mod hovedgaderne i flere danske byer. Villa i Risskov ved Århus sprængt i luften af tysk politi. 10.: Frankrig og Sovjetunionen afslutter overenskomst. 14.: 89 mandlige og 11 kvindelige fanger deporteret fra Vestre Fængsel til Tyskland. Odinstårnet i Odense schalburgteret. 19.: Ø.K.s hovedbygning i København ødelagt ved Schalburgtage. 20.: Villa på Frederiksberg sprængt i luften af tysk politi. 21.: Atter en villa på Frederiksberg sprængt i luften af tysk politi. 23.: Hus i Bagsværd sprængt i luften af tysk politi. 29.: Skuespilleren Bent v. Müllen dræbt ved attentat. 30.: Opgørelse viser, at hidtil er 153 danske fanger døde i tyske KZ-lejre. 30.: Fabrikken Carltorp ødelagt ved sabotage. Den polske by Lublin er befriet af sovjettropper og der dannes med sovjetisk støtte en polsk regering.

AMNESTY-KRITIK AF BÅDE ØST- OG VESTTYSKLAND

Den seneste årsberetning fra menneskerettighedsorganisationen Amnesty International rummer kritik af både Øst- og Vesttyskland. Organisationen kritiserer de regler, der gælder i Vesttyskland for fængsling af politisk orienterede fanger. Især kritiseres den lange isolation, disse fanger udsættes for.

Med hensyn til forholdene i DDR rettes især kritik af, at mange mennesker, der ønsker at forlade DDR, holdes inde-spærret i længere tid.

Amnesty International har nu 350.000 medlemmer verden over - eller godt 100.000 flere end det foregående år. Deraf var der i Danmark 15.300 medlemmer mod 10.500 året før.

EN TYSK BROBYGGER

Dansk TV har bragt en serie udsendelser ud fra Siegfried Lenz's bog »Tysktime«. Den gav en gribende skildring af den nu verdensberømte maler Emil Nolde, som i Hitler-årene fik forbud mod at male. Han var for avanceret. Han levede derfor en kummerlig tilværelse i naziårene. I dag hyldes han overalt.

Hvert år holder den berømte digter Siegfried Lenz en travl arbejdsferie i sommerhuset på Als.

Men hvem er han forøvrigt? Derom fortæller vor medarbejder Johs. Rasmussen.

Hamborg-forfatteren Siegfried Lenz er ikke bare en af Vesttysklands førende forfattere i dag. Nej, de fleste af hans romaner og novellesamlinger samt hans skuespil bliver oversat til en snes sprog - og stykkerne opført alverdens steder.

Og så er der altså den lille, men for os interessante kendsgerning, at han og hustruen Liselotte nu har haft sommerhus i Lebøl Løkke på Als i 24 år. Lenz mestrer da efterhånden også det danske sprog ganske udmærket. Og især er han fuldt ud fortrolig med den specielle dialekt og det sønderjyske humør.

Lenz skriver alle sine manuskripter i hånden, og han finder, at hjemmet i Lebøl Løkke er et fortrinligt arbejdssted. Her har han ikke fjernsyn, ikke telefon, og boulevardpressen afskyer han. Han og hustruen lever stort set helst i fred. Og det udmøntes så i den ene store roman efter den anden, ofte på 400-500 sider. Og altid gennemarbejdede ting, som vidner om sproglig sans og stor eftertanke, ofte også en stærk fantasi. Lenz kommer ikke let til sine ting. Der ligger livserfaring og viden bag det hele. Han beskæftiger sig bl.a. med begreber som skyld og udsøning, ret og magt. Men lad os tage det hele lidt henad vejen.

- Hvorfor blev det til et hjem på Als?

- Min kone kendte allerede for mange år siden et ægtepar i Sønderborg, advokat Hans Petersen og hustruen. Nu er han død, mens hustruen stadig lever.

Vi tog aldrig på ferie nordpå uden at kigge indenfor hos Petersens. Og vi blev efterhånden så forliebt i egnen her, at vi sagde til Hans Petersen, at hvis han nogen sinde i sin praksis kom ud for et hus eller lille sted til salg, så var vi købere. Så ringede han en dag flere år efter og sagde, at nu mente han at have noget for os. Kom straks. Og det gjorde vi så. Og faldt straks for hus og have. Det er nu 24 år siden.

Og det skal siges, at vi fik alle papirer underskrevet bare tre uger før en ny dansk lov forbød udlændinge at eje dansk jord. Siden ved vi, at jordlovene endda er blevet strammet, da Danmark i 1972 trådte ind i EF. Det forstår jeg såmænd også godt, siger Lenz videre. For der kunne jo tænkes store kapitalstærke koncerner f.eks. fra Vesttyskland, som godt uhammet ville købe dansk jord op. Bl.a. ved den jyske vestkyst. Jordprisen i Tyskland er anderledes høj end i Danmark.

- De er selv fra Østprøjsen, ved vi. Deltog De i krigen?

- Ja, jeg er født 1926 i en lille by Lück i Østprøjsen. Egnen er i dag polsk. Østprøjsen, Masuren hedder landskabet, hvor jeg er fra, er et omstridt område op gennem tiderne. Det har været tysk, polsk og russisk på skift. Mine forældre er også for længst væk som følge af krigen. Men endnu har jeg en søster. Hun er lærerinde og gift og bor i Østtyskland. Det sker, at vi ses, selv om det ikke er så tit. I fjor var hun f.eks. på besøg hos os i Hamborg.

17 år gammel, i 1943, blev jeg indkaldt til den tyske marine som matros. Jeg kom til at gøre tjeneste på »Admiral Scheer« i Østersøen. Og var så med i krigen frem til freden i 1945. Skibet blev sænket i Kiel. Så sidst på krigen blev jeg sendt til Danmark.

Vi kom til Næstved. Men en kammerat og jeg stak af og kom til Odense. Jeg ser endnu den danske student for mig, til hvem jeg afleverede min riffel. Omkring 5. maj søgte jeg så at komme hjem til Tyskland med et lazarettog. Der var dog ikke ene sårede med. Også forskellige soldater og officerer. Ved den dansk-tyske grænse blev toget så grundigt visiteret af de engelske besættelsestropper. Jeg og mange andre blev sendt ned til en lejr i Husum, en lille by i Sudslesvig, på Vestkysten. Fangelejren var på en stor mark. Men det var jo forår, så det gik meget godt, selv om vi var i det fri. Jeg tror, vi måske var 30.000 fanger.

Men jeg var heldig. Bare to-tre uger efter kom jeg bort fra lejren og blev tolk hos de engelske myndigheder. Mit skoleengelsk må have været helt godt. Jeg var tolk hos dem, der udstedte hjemsendelsespapirer.

Men samtidig blev jeg af englænderne indbudt til at være medarbejder ved den nye avis, som englænderne oprettede i deres besættelseszone, nemlig Die Welt. Det er for resten det eneste af de blade, som besættelsesmagterne oprettede, der stadig eksisterer. Omkring 1955-56 må det have været, købte Axel Cæsar Springer nemlig bladet. Det er i dag det store seriøse dagblad i hans bladimperium, hans »flagskib«, som man siger. Det dagblad, som russerne startede i deres zone, hed »Die tägliche Rundschau« og i den amerikanske zone hed bladet »Die neue Zeitung«.

Men altså, jeg kom i gang ved Die Welt med en journalistisk uddannelse. Og blev bladets føljeton-redaktør, på dansk ville man kalde det kultur-redaktør. Endnu har jeg mit »svendebrev« derfra.

På »Die Welt« traf jeg også min kone Liselotte. Vi blev unge gift, så det er nu blevet til 34 år sammen. Jeg blev ved bladet til 1952. Min første roman fik jeg også trykt i »Die Welt«. Den hed »Der var ørne i luften«. Den er aldrig blevet oversat til dansk. Men bogen indbragte mig min første litteraturpris. Fra selveste Thomas Mann. Det var jo ærefrygt-indgydende. Nej, nej, jeg har aldrig kendt ham personligt, kun trykket ham i hånden et par gange. Romanen handlede om flugt, omverdenens reaktion overfor en flygtning og ideologiens magt og skyggesider, hvis man skal give et kort referat af den.

Og så kommer der en sjov bemærkning: Jeg læser aldrig mine gamle bøger igen. — Hvorfor ikke?

Jeg skulle engang skrive et forord til et optryk af denne min første roman. Så var der ikke andet at gøre, end at jeg måtte igang med en genlæsning. Jeg fik så den fornemmelse, at det var bedre, om det hele blev grundigt skrevet om. Men, sagde jeg til mig selv: På den anden side ville det dog være uretfærdigt. Det er mere end 30 år siden, jeg skrev bogen.

Dengang var jeg tilfreds med den. Jeg var jo så ung. Hvad jeg dengang tænkte og følte, kan jeg næppe i dag acceptere. Gensynet var altså ikke ligefrem opløftende. Så nu har jeg sagt til mit forlag, at der ikke bliver flere forord fra min side, uanset hvor mange optryk en af mine bøger så skal have.

- Hvilke forfattere betyder noget i Vesttyskland i dag, når vi lige ser bort fra de mest kendte, altså Dem selv og Deres venner og partifæller, Heinrich Böll og Günther Grass?

- Jeg kan nævne den 55-årige Martin Walser, som bor ved Bodensøen. Videre Wolfgang Köppen ved München, som er 76 år. Og endelig Uwe Johnson, 48 år, som bor dels i London, dels i Berlin.

Men når De spørger mig, hvad de to bedste tyskskrevne værker har været i den bogsæson, som nu er gået, så må jeg svare, at det drejer sig om to værker fra Schweiz, nemlig Friedrich Dürrenmatt's »Stoffe«, der betyder »Emner«. Og Max Frisch »Blaubart«, der betyder Blåskæg.

Striden med Springer-pressen

- Er der ikke noget med, at der er et meget spændt forhold mellem Springer og en række tyske forfattere?

- Jo, siger Siegfried Lenz. - Omkring 80 mere kendte nutidsforfattere i Vest-

tyskland har underskrevet en erklæring om, at de aldrig vil skrive i nogen Springer-avis, og aldrig have nogen af deres bøger avetteret i et Springer-blad.

Første gang, der kom en erklæring af denne art, var i 1968. Det var fra den i sin tid så kendte tyske forfattergruppe »Gruppe 47«, opkaldt efter, at den var stiftet i 1947. Og den var jeg også medlem af. Nu ved den internationale forfattersammenslutning PENs tyske afdelings kongres i Bremen 1981, fornyede man bandullen til Springer-pressen. Jeg kan tilføje, at det for mange yngre, ikke særlig velaflagte forfattere direkte kan være et økonomisk offer at tage et sådant skridt. Men ingen har været i tvivl om, at det var det eneste, vi kunne gøre.

- Hvordan reagerede Springer-bladene så?

- De bragte meddelelsen uden kommentarer af nogen art.

- Det siges, at Heinrich Böll er alvorligt syg?

- Ja, Heinrich Böll er ganske rigtig temmelig syg. Jeg har besøgt ham for ikke så længe siden, svarer Lenz. Böll lider af en kredsløbsforstyrrelse.

- Det er vist ingen hemmelighed, at De ofte har skrevet nogle af forbundskansler Helmuth Schmidts valgtaler. Som god partifælle må det have været trist for Dem at se valgresultatet fra staten Hamburgs valg fornyligt?

- Ja, man må beklage resultatet, at Socialdemokratiet gik så stærkt tilbage, og at De frie Demokrater slet ikke kom ind i Hamburgs senat. På den anden side må jeg også erkende, at jeg på en måde godt forstår, at nogle af de unge vender sig til en græsrodsbevægelse, miljølisten »De Grønne«. Man er med rette usikker på al forureningen af floderne Rhinen i Ruhr-distriktet og Elben ved Hamborg. Hvert tredje træ i Hamborg er sygdomsramt, siger man. Og der dumpes gift ned overalt i floderne, ja nu bringes noget nok ud i Nordsøen, noget endda så langt væk som ud i Atlanterhavet. Men alligevel, hvad er det for en verden, vi lever i? De gamle etablerede partier har ikke magtet at løse store problemer som arbejdsløsheden og forureningen.

En bog i 1,7 mill. eksemplarer

Til slut blot et par ord om nogle af Siegfried Lenz' bøger. Det er blevet til syv romaner, otte novellesamlinger og tre skuespil. Her kan vi bare nævne »De

skyldfris tid - De skyldiges tid«. Dette skuespil fra 1961 har været opført mange steder. F.eks. kom det allerede i 1962 op på Århus Teater, og det har været spillet i dansk radio. Det har gået sin sejrsgang i 20 lande. I øjeblikket spilles stykket på Statsteatret i Ankara i Tyrkiet.

Blandt romanerne vil vi anføre »Tysktime«, der kom i 1968. Den handler bl.a. om den kendte dansk-tyske maler Emil Nolde, som Hitler jo gav maleforbud i hele nazitiden. Den bog er i årenes løb solgt i 1,7 mill. eksemplarer i Tyskland og i Danmark i 70.000 eksemplarer. Den er også filmet. En anden af Lenz' store romaner er »Forhistorien«, en bog på 500 sider, som kom på tysk i 1978 og dernede hed »Heimatmuseum«. Den beretter om en væver i Lenz' østprøjsiske hjemstavn. Han laver i fritiden et privat hjemstavnsmuseum helt på sine egne betingelser. Det kan nazisterne ikke finde sig i. Vil »ensrette« det. Sidst på krigen kommer manden til Slesvig og efterhånden får han også der sit museum i gang igen. Men også der er folk nævenyttige. Fordrevne flygtninge østfra vil igen ensrette tingene på deres måde. Han stikker en dag ild til det hele, og kommer stærkt forbrændt på sygehuset. Længe tror folk, ja selv hans familie, at det var en ulykke, at han måske er lidt gal. Men han ved bedre. Han ofrede sit livsværk. Følte, det ikke mere havde nogen mening for ham. Også denne store bog med så mange tanker om det at være national eller international eller måske endda hygge sig i småkrogene.

Denne bog skal sige os noget om, at vi aldrig må stivne eller forfalde til kun at se en af siderne. Vi må være med både i det nære og det fjernere, det små og det store. Ellers bliver vi ikke hele mennesker. Denne bog er også blevet filmet.

Her skal sluttelig kun anføres, at det et sted i bogen siges: »Mod smerten over den tabte tid findes kun et middel, at tillægge den en mening«. Det er, hvad hovedpersonen Zygmunt Rogalla siger til os.

Jeg ville ikke blive forundret, hvis Siegfried Lenz en dag fik Nobelprisen. Ligesom Böll i sin tid fik den.

Johs. Rasmussen

PRÆMAL ApS

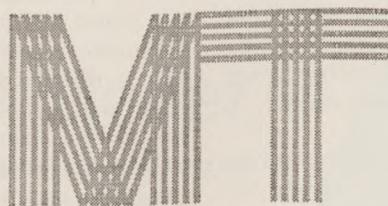
— Et spændende værksted for maling og lakering af såvel gamle som nye møbler, døre, skabslåger og alt andet inventar, som kan afmonteres.

35 års erfaring stilles uden forbindelse til Deres rådighed.

Aftal tid
med vor
malermester-konsulent,
Ingolf Sørensen, på
(02) *94 34 16

En venlig hilsen fra Shell.

MONBERG & THORSEN A/S

INGENIØRER & ENTREPRENØRER
OSLO PLADS 12
2100 KØBENHAVN Ø
TELEFON 01 - 26 33 66
TELEX 15243 MONTOR DK
A/S REG. NR. 14594 KØBENHAVN

Autostradabanditten

I midten af trediverne, da Nazityskland var plaget med så mange forbydelser, opstod der også en bande, der havde specialiseret sig i overfald og plyndring af vejfarende på de nye tyske motorveje - de såkaldte Autostradaer. Denne bande blev pågrebet og idømt henholdsvis dødsstraf og langvarige tugthusdomme. De, der var så heldige at slippe med en tugthusdom, kom i nogle tilfælde til at afsone denne som overfanger (Kapo) i KZ-lejrene. Det var jo et led i systemet, at man brugte kriminelle fanger til at terrorisere lejrenes politiske fanger, og det var disse professionelle forbrydere mere velegnet til.

Også i Neuengamme havde vi en af dem. Han var en høj, flot fyr, der naturligvis ikke gik i fangedragt, som vi andre, men til en velsiddende jakke som klippet ud af en modejournal bar han et par stramme, sorte ridebenklæder og sorte læderstøvler.

Hans fangenummer med den grønne trekant, der var de kriminelles kendetegn, var fastsyet på jakkereverset, men var så mikroskopisk lille, at det næsten ikke var til at få øje på.

Hvad hans funktion som Kapo egentlig var, fandt jeg aldrig ud af - der var jo så mange kategorier - muligvis noget i retning af Platzkapo eller Ordenskapo. Men én ting var i alt fald uden for al tvivl, og det var, at hans funktion som Kapo i retning af at mishandle og plage lejrens øvrige fanger var ubestridelig.

Efter et kortvarigt ophold i lejrens Schonungsblok var jeg af lejrens SSLæge blevet erklæret »arbeitsfähig« til lettere arbejde. Dette lettere arbejde bestod i, at vi i lejrens bunker var beskæftiget med at flette camouflagenet til kanonstillinger. Arbejdsnormen krævede, at hver fange flettede 20 m om dagen. De, der ikke var i stand hertil, blev straffet af arbejdskapoen og SSerne i forening med stokke- og piskeslag. Også autostradabanditten deltog ihærdigt i disse afstraffelser med uhyggelig brutalitet.

Jeg tror ikke, det lykkedes mig at flette mere end en halv meter i de 14 dage, jeg opholdt mig i bunkeren. Jeg led under følgerne af en hjernerystelse og kunne ikke samle mig om noget som helst. Lysten, der jo som bekendt driver værket, manglede totalt. Vores forarbejder - en dansk grænsegendarm - advarede mig flere gange om, at jeg skulle passe på, at de ikke fik kik på mig, fordi jeg lavede for lidt.

Så høflig som det var mig muligt, svarede jeg, at det skulle jeg nok selv passe, men jeg tog alligevel advarslen til efterretning, da jeg opdagede, at de tyske kapoer begyndte at skæve til mig og stikke hovederne sammen. Nu var jeg klar over, at jeg skulle til at tage mig i agt, men jeg vidste også, at det kunne hjælpe at bestikke, og da jeg havde opdaget, at den ene Kapo røg pibe, bestak jeg ham med en pakke tobak og den anden med en pakke cigaretter fra min Røde Kors-pakke. De blev overstrømmende taknemmelige, og jeg havde fred for dem resten af tiden.

Nogen tid derefter blev jeg ramt af den ondartede lejrdiarré »Scheisserai«, som det hed i lejrsproget med alt det ubehag, der fulgte hermed under de primitive forhold, hvor der kun var en marmeladespand til rådighed som toilet for mere end 100 fanger, hvor mange led af det samme. Samtidig rev uudholdelige smerter i mit underliv, så det var ved at tage pipet fuldstændig fra mig, og jeg sad sunket sammen med hovedet hvilende på mine arme.

Da kom autostradabanditten ned i bunkeren i al sin magt og vælge - fik øje på mig, der sad der sammensunken og spurgte de to arbejdskapoen: »Hvad er der i vejen med den unge dansker der?«

»Scheisserei,« lød svaret, hvorefter han kom ned imod mig og råbte: »Komm mit.«

Jeg rejste mig op og fulgte ham op af bunkeren - tværs over appelpladsen til Revieret. Ankommen hertil kaldte han en læge til sig og beordrede denne til at give mig et glas opium. Det drak jeg så, og ikke så snart havde jeg nedsvælgnet det, før jeg befandt mig som i den syvendehimmel. Væk var de heftige smerter -

mest havde en følelse af, at jeg næsten fløj tilbage over appelpladsen. Det var første og eneste gang i min tilværelse, jeg har været på stoffer.

Da jeg af erfaring vidste, at lejrpersonalets fremherskende mentalitet var således, at der var ingen, der gjorde noget for nogen uden at få noget for det, tilbød jeg min redningsmand en pakke cigaretter som tak for den tjeneste, han havde gjort mig, men til min overraskelse afslog han med ordene: at det skulle han sandelig ikke have noget for.

Er det så underligt, at man spørger sig selv: »Jamen, hvorfor optrådte denne personificerede ondskab, hvis brutalitet jeg havde overværet mange uhyggelige eksempler på, pludselig som en barmhjertig samaritan?« Det er jeg ikke psykolog nok til at forklare, men mennesket er da en forunderlig skabning. På godt og ondt!

Robert Dahl

ERHVERVSHÆMMEDE

Generalforsamling

Mandag den 25. oktober holdtes den ordinære halvårslige generalforsamling i Rådhuskælderen på Københavns Rådhus.

Formanden Rasmus Bonde-Larsen bød velkommen til den store forsamling og gav udtryk for det glædelige i, at så mange kammerater - trods sygdom og andre genvordigheder - formår at være så aktive som tilfældet er. Det er et udtryk for og et håndslag om, at der hersker vilje til og ønske om at fortsætte og forstærke den indsats, som foreningen står for.

Bestyrelsen vil opmærksomt følge den nye regering og dens handlinger og til enhver tid være klar til at rykke ud til forsvar for de opnåede resultater på det sociale område. Efter at han havde oplæst navnene og udtalt mindeord for de 11 medlemmer, som siden sidste generalforsamling var døde, blev Søren

H. (Olaf Jørgensen) enstemmigt valgt til dirigent.

Formanden udtrykte sin glæde og tilfredshed med det stadigt stigende medlemstal, som i øjeblikket er oppe på 540. I en omtale af de månedlige, velbesøgte medlemsmøder sagde han, at de er med til at give en lille gnist, at holde livsmodet oppe. De til tider livlige diskussioner er af stor værdi, idet vores medlemmer ikke hører til den type mennesker, der sætter sig hen i en stol og lader fem og syv være lige.

Formanden omtalte mindedagene, som var blevet markeret på behørig vis, ligesom den vellykkede sommerudflugt fik et par ord med på vejen. Om medlemsbladet Håndslag sagde han bl.a., at det var blevet et uhyre nyttigt og aktiverende bindeled.

Om den vigtigste del af foreningens arbejde, det sociale område, sagde formanden, at der siden generalforsamlingen i april var blevet behandlet omkring 100 sager. Af disse var de 23 helt nye erstatningssager, mens 36 sager var genrejst. Desuden havde der været 4 enkesager. 25 medlemmer var blevet sikret hjælp til tandbehandling og 13 til medicintilskud. Under en nærmere omtale af vanskelighederne og også de gladelige resultater af det udførte arbejde nævnte formanden, at en erstatningssag, der var rejst allerede i 1975, nu var blevet afsluttet med det resultat, at vedkommende, en tidligere sømand, var blevet tilkendt 100 pct.

Med hensyn til det meget omtalte beregningsgrundlag og den for flere år siden lovede revision af de laveste satser kunne man på grundlag af de mange henvendelser, der var kommet, konstatere, at der kun er sket meget lidt. Der er således kommet en henvendelse fra en kammerat, som dokumenterede, at hans beregningsgrundlag var siger og skriver 4500 kr. Formanden erklærede, at vi ville stå fast på det solidariske princip, og at målet må være at få hævet alle op på højeste beregningsgrundlag - 8000 kr.

Formanden omtalte foreningens udmærkede kontakter til en lang række organisationer, bl.a. faglige og takkede for den udviste solidaritet, som også havde givet sig udslag i økonomisk håndslag.

Formanden afgav på bestyrelsens vegne løfte om, at man ville være agtpågivne og at opgaven også i fremtiden ville være at beskytte medlemmernes interesser - såvel i økonomisk, social og kammeratlig henseende. Han takkede for trofasthed og godt samarbejde.

Man vedtog, at man ville søge optagelse i Fangesammenslutningen som selvstændig forening.

De fem bestyrelsesmedlemmer, der var på valg - Rasmus Bonde-Larsen, Carl Nommels, Ragnhild Andersen, Margit Brauer og Søren H - blev genvalgt med akklamation. Det samme gjaldt den konstituerede kasserer Otto Stenberg og den tidligere suppleant Knud Børge Jensen. Tage Revsgård Andersen og Erlingur Christiansen blev enstemmigt valgt som suppleanter.

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

RAHBEKFISK

(P. RAHBEK HANSEN) A/S

FILLET FACTORY COLD STORE & FREEZING PLANT
DK-7000 FREDERICIA . DENMARK

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MÆRSK

STABILT BLAD- FÆLLESSKAB

Det fælles bladudvalg for Pigtraad-Gestapofangen holdt møde i København lørdag den 13. november.

Kontorchef Hans Andersen indledte med at byde velkommen til det årlige møde, hvor vi gør status over vor økonomiske situation, og i øvrigt også drøfter bladets indhold.

Derefter gav kassereren, bankprokurist Olav Holst, en à-jourført regnskabsoversigt, der afspejlede en sund økonomi, så vi undgår forhøjelse af abonnementsprisen for 1983.

Dette skyldes flere forhold, f.eks. at ret mange kammerater på årets girokort indbetaler et ekstrabeløb, der går til arbejdet og til bladfonden. Hertil kommer, at vi får meget ud af pengene, da såvel redaktion som artikelforfattere, bladekspedition, regnskabsfører som annoncetegner arbejder uden vederlag for deres arbejde.

*

Frode Toft og Johannes Fosmark fortalte om arbejdet med at skabe bladet gennem det sidste år. Man havde levet op til den overenskomst, der blev undertegnet af Kammeraternes Hjælpefond og Fangesammenslutningen, hvori det hedder, at kontroversielt stof ikke bringes. Når der har været organisationsmæssige problemer, havde man taget kontakt med de pågældende foreningsformænd og rettet sig efter de informationer, de har givet. Enkelte debatter har været henvist til møderne, hvor de

vel også hører hjemme. Bladfællesskabet har nu bestået i 5 år.

Om bladets indhold sagde Hans Andersen: - Det er lodighed, der har præget stoffet. Bernth Johannesson: - Stoffet har en god bredde, og der er god balance.

Mødet gav fuld tilslutning til bladets hidtil fulgte linje.

Det kan tilføjes, at det fælles bladudvalg består af: (Nævnt i alfabetisk rækkefølge) Hans Andersen, Johs. Fosmark, Bernth Johannesson, Poul Nielsen, Johs. Rasmussen og Frode Toft.

Oplagstallet er 2700. Det ligger ret stabilt.

Kan pensionerne afsendes lidt før?

Kan der ikke laves om fra Sikringsstyrelsens side, så vi enker kunne få pengene indsat på vores konto nogle dage før den 30. el. 31. i måneden. Resultatet er nu, at man skal stå i kø for at betale husleje o.s.v.

Fra ATP kommer pengene allerede den 22. eller 23. i måneden. Så prøv at gøre noget ved det for os, der kun har pensionen.

Kamma Berthelsen

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Fra bestyrelsesmødet i oktober:

Ved mødet udtalte formanden, Oskar Verner, mindeord for Tonny Johansen, der var afgået ved døden dagen før mødet. Tonny Johansen var formand for Århus afdeling af Gestapofangerne.

I forbindelse med Foreningen Gestapofangerne på Sjælland's udtræden af Landsforeningen Gestapofangerne har der i nogen tid bestået nogle uoverensstemmelser. Der toges i den forbindelse til efterretning, at Frode Toft havde tilbudt af indbyde begge parter til en drøftelse på Frihedsfondens kontor.

Om KZ-monumentet ved Helligåndskirken forelagde Oskar Verner de senest foreliggende oplysninger. Kirkeministeriet har påtaget sig udgifterne ved selve monumentets flytning, og vore forslag i den henseende er blevet godkendt. Pladsen foran kirken bliver omlagt, og monumentet får en både bedre og smukkere placering nær hovedindgangen til kirkepladsen. En fra menighedsrådet modtaget henvendelse med de nyeste tegninger blev overgivet til det nedsatte forhandlingsudvalg, der består af Poul Nielsen og Jørgen Lind, der nu sætter sig i forbindelse med menighedsrådet.

Om lovudvalget oplystes, at det næppe er opportunt for tiden at søge en forhandling. Man vil se tiden lidt an. Frode Toft oplyste, at Frihedsfonden nu søger om en forlængelse af statens tilskud, så

virksomheden kan fortsættes i hvert fald til 1988.

Bernth Johannesson redegjorde for rekreativ fondens virksomhed og situation. Der er stadig en kapital på ca. 160.000 kr.

Om bladet oplystes, at der nu er ca. 2.400 betalende abonnenter.

Jørgen Lind efterlyste oplysninger om Bernadottgården i Hadsund, og Poul Nielsen oplyste en netop modtaget skriftlig beretning deroppe fra.

Buchenwaldklubben oplyste, at den holder andespil 23. november. Den 19. september havde klubben en vellykket sammenkomst med ca. 80 deltagere. Klubben har haft besøg af en belgisk kollega, der også havde været i Buchenwald.

Oskar Verner omtalte det store stævne, der havde været afholdt i den tidligere KZ-lejr Mauthausen i Østrig.

Gestapofangerne på Sjælland har udflugt med »humørbussen« den 3. december.

Neuengammeferien har høstfest i oktober, og som optakt til en bedre kontakt med de jyske medlemmer holdes den 20. november en sammenkomst i Frøslev-lejren.

Sachsenhausenforeningen har deltaget i et møde i den internationale komite i forbindelse med den franske forenings kongres i Grenoble med 500 deltagere.

-t

DÆKKO

PRESENING KOMPAGNI A/S

Tlf. 01 - 28 80 60

Hoveddepot:
Kabbelejevej 32-34
2700 København
Brønshøj

En stor avis FOR HELE DANMARK
MORGENAVISEN
Jyllands-Posten

LØVENS KEMISKE FABRIK

GENERALFORSAMLING

Buchenwaldklubben afholder ordinær generalforsamling tirsdag den 18. januar 1983, kl. 19.30 i kantinen, politistation 3, Bellahøj (indkørsel Borups Alle 266). Dagsorden i henhold til vedtægterne.

Evt. forslag, der ønskes behandlet, må være bestyrelsen i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.

Bestyrelsen

ERHVERVSHÆMMEDE

Århus

JULEARRANGEMENT

Der indbydes til julesammenkomst onsdag den 15. december kl. 12.30 i Højvang Beboerhus, Randersvej 127, Århus N.

Deltagerne medbringer selv smørrebrød. Der kan købes øl, sodavand og kaffe til populære priser.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Nye medlemmer af bestyrelsen budt velkommen

Forretningsudvalget holdt møde i København lørdag den 13. november. Formanden, civilingeniør Mogens Dyre bød et særligt velkommen til nye medlemmer af bestyrelsen. Der havde de sidste år været et ret stort mandefald ved dødsfald, så bestyrelsen havde fundet, at det var på tide at fylde de tomme pladser ud. Navnene og adresserne på de nye medlemmer fremgår af bladets side 2.

På mødet blev de nye medlemmer orienteret om fondens arbejde. De nye medlemmer gav derefter efter opfordring en kort beskrivelse af deres arbejde i modstandsbevægelsen.

Olav Holst gav en a-jourfort orientering om fondens økonomi, hvorefter Preben Feddersen fortalte om arbejdet med at fordele pladserne på fondens feriehus på Kegnæs. Han fandt arbejdet både interessant og opmuntrende.

Johannes Fosmark fortalte om bladet, der startede for nu 37 år siden. Han oplyste bl.a., at der synes at være en stigende interesse blandt kammeraterne

for at være medarbejdere såvel i tekst som på anden måde.

*

Der blev på mødet skitseret en plan for årsmødet på Kegnæs 1983. Planen går ud på, at man samles i feriehuset fredag den 6. maj kl. 15. Dagen slutter med kammeratligt samvær, hvor fru Tommy Dyre gennem en ny serie egne farvedias vil føre mødedeltagerne rundt til oens mange særprægede bygninger og naturskønheder.

Lørdag den 7. maj holder forretningsudvalget møde kl. 9, hvorefter hele bestyrelsen samles til møde kl. 10, og man regner med at kunne slutte af i Kegnæs forsamlingshus kl. ca. 12.30.

Feriehuset er reserveret bestyrelsens medlemmer i dagene 5.-12. maj, så de enkelte kan få lejlighed til selv at opleve, hvordan det er at bo i feriehuset. Som bekendt er der tre dobbeltværelser samt et enkeltmandsværelse.

Sydfyns afdeling GRIBENDE FOREDRAGSMØDE

Afdelingen havde stor succes med sit møde fredag den 29. oktober. Man havde indbudt Frihedsfondens tidligere kontorchef Thorkild Dige og frue, og det blev et hjerteligt gensyn.

Dige holdt tilhørende fanget i tre kvarter i en tale, der vekslede mellem det gribende og det humoristiske.

Dige uddybede på fascinerende måde, hvad kvinderne havde betydet under og efter krigen. »De har været vort samfunds bedste og billigste sygeplejersker,« sagde han blandt andet.

Aftenen blev ledet af formanden, Louis Artell, der betegner aftenen som en virkelig stor aften. Der var fuldt hus, godt 80 deltagere.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

REPRÆSENTANTSKABSMØDET I GRENÅ

Landsforeningen Gestapofangerne holdt i november repræsentantskabsmøde i Den gamle Pavillon i Grenå. Der deltog 25 repræsentanter og gæster.

Landsformanden Chresten Karstensen, Haderslev, bød velkommen og udtalte mindeord over Århus-afdelingens formand, Tonny Johansen, der var afgå-

et ved døden.

Til dirigent valgtes Mogens Petersen, Vordingborg.

Formanden omtalte samarbejdet i Fangesammenslutningen, hvor vi er repræsenteret af Axel Lauritzen. Aalborg-afdeling er nedlagt, og medlemmer overført dels til Randers og dels til

Landsforeningen. Landsforeningen har fået en fane af Sanmarks-Samfundet. Den blev indviet ved stævnet på Mols.

Sjællandsafdelingen er genetableret, men dog kun startet langsomt op, da vi ønskede uoverensstemmelserne med Foreningen Gestapofanger på Sjælland bragt ud af verden. Det har taget tid, men i oktober mødtes vi i Frihedsfonden med Frode Toft som forhandlingsleder. Begge parter mødte med ønske om at få stridighederne bilagt. Efter en kort drøftelse afsluttedes en forligsaftale, og dermed er et byrdefuldt problem, i hvert fald for mig, bragt ud af verden, og det er mit inderlige håb, at vi ikke mere må opleve noget sådant.

I august holdt vi stævne på Mols med 58 deltagere. Det var arrangeret af Randers afdeling og forløb i alle henseender godt. Det viste sig, at der stadig er grundlag for sådanne arrangementer.

Omtalte stuetlig arbejdet med Frøsløvlejrens Venner, der nu er i god gænge, og der er etableret godt samarbejde med kontaktudvalget dernede.

Jens Thomsen, København, rejste spørgsmål om forliget.

Frode Toft (der var til stede som gæst) hilste forliget med tilfredshed og takkede begge foreninger for at have vist vilje til at klare problemerne.

Det tjente de to formænd til ære, at de efter en kort drøftelse havde sat deres navn under forliget. Advarede mod ethvert forsøg på at sætte forliget over styr.

*

Else Drejer, Randers: - Vi må være enige om at overholde forliget.

Axel Lauritzen, København: - Den nye forening må have et navn, der ikke kan forveksles med Landsforeningen eller Sjællandsafdelingen.

Thorkel Nielsen, Århus: - Der er truffet forlig, men det må være repræsentantskabet, der træffer den endelige afgørelse om, hvorvidt det skal godkendes.

Formanden: - Nu er der sluttet forlig, og nu vil vi have fred. Det må være slut med stridigheder.

Else Drejer: - Forliget indgår i formandens beretning. Kan man ikke godkende det, må man forkaste beretningen, men det vil få konsekvenser.

Axel Lauritzen fastslog, at der selvfølgelig ikke kunne være tale om at bryde forliget.

Beretningen blev derefter enstemmigt godkendt (ingen stemte imod, og ingen undlod at stemme).

Regnskab og valg

Kassereren Else Bentzen, Randers, forelagde regnskabet, der blev godkendt. Det vedtoges at forhøje landsforeningens direkte medlemmers kontingent til 40 kr. og afdelingens kontingent til landsforeningen til 15 kr. pr. medlem.

Det vedtoges af praktiske grunde at overdrage Sjællandsafdelingen at varetage det internationale arbejde på landsforeningens vegne.

Per Madsen, Århus, havde forslag om at rette henvendelse til kommunerne om reglerne for Bernadottégårdene, da der i kommunerne er megen uvidenhed derom. Det vedtoges at rejse spørgsmålet i Fangesammenslutningen.

Chresten Karstensen genvalgte med akklamation til formand. Revisorerne Per Madsen og Wohlert samt revisor-suppleanten Erik Andersen blev også genvalgt.

Der var forslag om stævne i 1983 på Sjælland og repræsentantskabsmøde i Århus, evt. Randers. Det overdroges landsstyrelsen at træffe afgørelse.

Det vedtoges, at Århus afdeling lader fremstille nyt oplag af mærkatet, og at Sjællands afdeling arbejder videre med deres plan om et mærkat. Det oplystes i den forbindelse, at landskassereren overtager kontrollen og regnskabet med mærkatmidlerne, men at det praktiske arbejde gøres i afdelingerne. Formanden mente, at nogle af mærkatmidlerne kunne ydes som bidrag til den fællestue, der tænkes indrettet i Frøslev for Landsforeningen og Neuengammeformationen.

Op og dermed kunne formanden takke for et godt og positivt møde og en tak til dirigenten, der hævdede mødet med tak for god ro og orden.

Kammeratligt samvær

Om aftenen var der fællesspisning, hvori yderligere nogle medlemmer og pårørende mødte frem. Ved bordet talte formanden for kammeratskabet og hylkede vore kvinder, hvorefter den utrættelige Mogens Petersen improviserede en tale for mændene. Der blev sunget flittigt, medens kun få vovede sig ud på dansegulvet til den voldsomme musik i det tilstødende lokale.

Med det hyggelige samvær ved kaffe- og ølbordene afsluttedes så et godt og udbytterigt møde, der varslede godt for landsforeningens videre arbejde.

Århus

25 ÅRS JUBILÆET MARKERES

Foreningen markerer sit 25 års jubilæum søndag den 19. december. Man starter dagen allerede om formiddagen med at nedlægge blomster ved mindekorsset ved Århus Domkirke. Man fortsætter på Skæring Hede, hvor sabotørerne fra Langå blev henrettet.

Derefter samles man på Skæring Strandkro, hvor landsformanden Christen Karstensen holder festtalen, Højbjerg blandede kor synger og forfatteren Erik Johannesen fortæller ud fra sin nylig udkomne bog: Vi bringer en særmelding.

GESTAPOFANGERNE SJÆLLAND- SAFDELINGEN

Ovenstående klæbemærke, som udgives af Landsforeningen Gestapofangerne på Sjællandsafdelingens foranstaltning, bliver trykt på frimærkepapir i farverne mørkeblåt og hvidt.

Et ark med 20 mærker koster 10 kr. og kan bestilles hos nedenstående bestyrelsesmedlemmer:

Jens Thomsen, Skottegården 15, 1., 2770 Kastrup, tlf (01)88 12 61 (om dagen) og (01)50 09 70 (om aftenen).

Axel Lauritzen, Lundtofteparken 42, 2800 Lyngby, tlf. (02)88 12 42.

Mogens Petersen, Skt. Clemensvej 2, 4760 Vordingborg, tlf. (03)77 58 94.

-t

RANDERS

Foreningens årlige julesammenkomst holdes mandag den 13. december kl. 19 i Restaurant »Munken«, Brødregade 26. Der bliver det sædvanlige hyggelige samvær med spisning, lotteri m.v. Alle er velkomne. Tilmelding til Siegfred Jensen, tlf. (06)42 20 01.

SMIDSTRUPHYTTEN

Da prins Georg indviede Smidstruphytten. I baggrunden Solveig Skjøtt.

Så er det ikke for tidligt at tænke på ferien 1983. Mange glade kammerater har vi huset i de år, vi har ejet det, ja, der var såmænd en tidligere fange, der blandt utallige taknemlige breve skrev: »Smidstruphytten er, simpelt hen en perle.« Det varmede, kan I tro! Huset ligger jo også i den dejlige nordsjællandske ferieby med plantage, det friske Kattegat og 5 minutter til alle de butikker, man har brug for. Også et hyggeligt cafeteria er der med dejlige, billige retter mad, hvis fruen vil have fri fra kødgryderne en dag.

Huset indeholder en stor, smuk opholdsstue med pejs, transistorradio og et stort farvefjernsyn. Et dejligt stort soveværelse med dobbeltseng, masser af skabsplads osv. Køkkenet er fuldt moderne med alle tekniske hjælpemidler. I kammeret er der 2 enkeltsejle, også med god skabsplads. Den store forstue rummer også en mønttelefon. Et lækkert badeværelse med bruser findes også. På den store overbyggede terrasse findes dejlige, solide havemøbler, drømmesenge osv.

Modstandsfolk, der har været arresteret af Gestapo og har siddet i fængsel eller KZ-lejr, kan søge om ferieophold. Ansøgninger skal indeholde oplysning om forening, der er optaget i Sammenslutningen samt fængsel/KZ-lejr.

Der gøres opmærksom på, at medlemmer af »Foreningen af Gestapofanger på Sjælland« har første ret til huset, ligesom medlemmer med egne skolesejende børn har første ret i skoleferierne.

Bliver der ellers plads, kan medlemmer af de andre foreninger, der i øvrigt

opfylder ovenstående betingelser, også søge om et ophold.

Opholdet er gratis, men da elektriciteten jo er blevet meget dyr, anmodes man om at sende et beløb derfor til Rekreativefondens kasserer, Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyndby.

Ansøgning om ophold sendes til: *Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, Værløse. Tlf. (02)48.56.74, senest 20. februar 1983.*

Husk oplysningerne og telefonnummer i brevet.

FRIHEDSMUSEETS JUBILÆUM

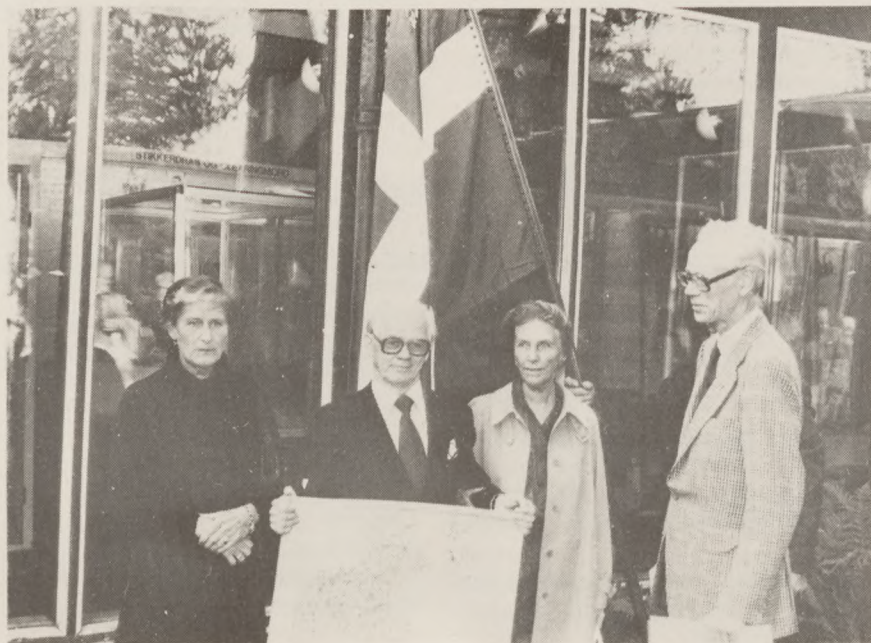
Frihedsmuseets jubilæum blev behørigt fejret. Den 1. oktober åbnedes en jubilæumsudstilling, der blev åbnet af fru Varinka Wichfeld Muus, enke efter den nylig afdøde Flemming B. Muus, der var næstformand for Foreningen Frihedsmuseets Venner.

Ved åbningen overrakte Frode Toft museet en speciel Dannebrogsfane og et lige så specielt Danmarkskort. Fanen er syet af kvindelige pårørende til medlemmerne af en våbenmodtagningsgruppe i Struer. De modtog fra England adskillige sendinger af våben m.m. Nogle af faldskærmene var af smukt rødt og hvidt stof, hvoraf de kvindelige pårørende i efteråret 1944 fremstillede en Dannebrogsfane, der efter 5. maj 1945 blev brugt af modstandsbevægelsen i Struer, og nu ønskede man fanen anbragt i Frihedsmuseet. Frode Toft sagde

ved afleveringen, at »det jo ikke var første gang, at Dannebrog faldt ned fra himlen«. Danmarkskortet er tilsyneladende et sædvanligt kort fra Geodætisk Institut, men forsynet med særlige inddelinger og koder. Det er en affotografering og derefter genoptrykt i London i 1942 til vejledning for allierede piloter på deres flyvninger ind over det besatte Danmark.

På billedet herover ses fru Varinka Wichfeld Muus, Frode Toft, frk. Ellen Neergaard, der var med til at sy fanen i 1944, og museets leder Jørgen Barfod.

Selve jubilæumsdagen fejredes tved en stor reception på Nationalmuseet. Her oplystes det, at den kendte maler Carl-Henning Petersen vil skænke Frihedsmuseet en stor glasmosaik til opsætning i det store vindue ud mod Esplanaden.

**DAELLS
VAREHUS**

Frihedsmuseets Venner

Frihedsmuseets jubilæums-udstilling har haft overvældende tilslutning og var i oktober besøgt af over 27.000. Derfor forlænges udstillingen til og med søndag den 16. januar.

Det har den konsekvens, at mødet i november må udsættes til mandag den 24. januar kl. 19.30, hvor redaktør Leif Larsen taler om sin far, Eigil Larsen og om BOPA.

AMALIENBORGLUBBEN

Amalienborgklubben fejrede i november sin 35-års fødselsdag ved en hyggelig fest på Politistationen på Bellahøj, hvortil indløb hilsener fra nær og fjern, bl.a. fra Dronning Margrethe.

Der blev holdt en række taler, bl.a. af Svenn Seekusen, Frihedskampens Veteraner og fhv. kontorchef Thorkild Dige, der begge hyldede såvel »fødselaren« som dens formænd gennem alle årene Frank Zorn. Der blev også overrakt gaver, bl.a. fra politiets organisationer. Jørgen H. Barfod, Frihedsmuseet, overrakte en geværspilint, der var skudt af en af politiets karabiner under kampen om Amalienborg, og Frode Toft overrakte en samling autentiske fotos, der var optaget den 19. september 1944 ved Amalienborg og i Amaliegade.

Blandt gæsterne var i øvrigt hofmarskal Hans Sølvhøj, der blev udnævnt til overordentligt medlem af klubben.

Kammeraternes Hjælpefond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

MINDEORD

CARL NOMMELS

Efter nogen tids sygdom er typograf Carl Nommels død.

Præget af opvæksten i et arbejderhjem hørte han til den generation af bevidste arbejdere, som i slutningen af 30'erne fandt vej til Danmarks Kommunistiske Parti.

Da Danmark blev besat af Hitler-Tyskland den 9. april 1940, var Carl Nommels blandt de betroede folk, som partiet straks pålagde vigtige opgaver i opbygningen af et illegalt apparat.

Sammen med andre deltog han i opbygningen af hemmelige trykkerier, hvor der med henblik på den forudsete indsats for at rejse det danske folk til aktiv modstand imod forsmædelig samarbejds politik og nazistisk åg kunne trykkes blade, bøger, løbesedler m.v.

Carl Nommels gik med ildhu ind i dette arbejde, der skulle få så stor betydning. Han blev arresteret af dansk politi og idømt fængelsstraf for sit arbejde.

Næppe havde døren i Maribo arrest lukket sig bag ham, før han tog fat, hvor han måtte slippe. Han udførte et fremragende og resultatrigt stykke arbejde, indtil hans gruppe blev revet op af tyskerne. I efteråret 1944 blev han sendt til Frøslev-lejren, og han var blandt det første hold danske fanger, som blev deporteret til den berygtede koncentrationslejr Neuengamme. Herfra blev han sendt på udekommando til Husum, hvor han som følge af sult og kulde og umenneskeligt slid blev påført varige skader.

I slutningen af april 1945 kom han tilbage til Danmark med »De hvide Busser«. På vej til Sverige flygtede han og kastede sig uforknyttet ud i det illegale arbejde.

I mange år arbejdede han som maskinsætter på Land og Folk, hvor han var kendt som en afholdt kollega og en god kammerat. Carl havde »et stort hjerte« og havde en hel masse til overs for andre.

Dette karakteristiske træk kom også til udtryk, da han for en halv snes år siden måtte holde op med at arbejde på grund af de skader, han havde pådraget sig under fangenskab.

Han blev medlem af Sammenslutningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, København. Han blev hurtigt medlem af bestyrelsen og havde ved sin død virket som socialsekretær i otte år.

Han gik med aldrig svigtende energi og iver op i dette nødvendige, men ofte vanskelige arbejde, som tilsigter at hjælpe og støtte kammerater fra modstandsbevægelsen.

»Nomme«, som Carl Nommels blev kaldt af mange, har slidt i en god sags tjeneste. Det bliver et stort savn at måtte undvære ham - ikke mindst i sammenslutningen.

Rasmus Bonde-Larsen

Dette nummer af Pigtraad-Gestapofangen er det sidste, der kommer i 1982, og det er så ret naturligt, at man tænker lidt over, hvad der er hændt i det år, der er gået.

Naturligvis har der været en hel del glædelige begivenheder, men det, man først og fremmest bemærker, er de mange af vore venner og kammerater, der er døde i årets løb - usædvanlig mange endda!

Hannover-Stöcken Gruppen er en af de mindste foreninger inden for Fangesammenslutningen, men i løbet af ganske kort tid har vi mistet to af vore medlemmer.

I midten af juni døde Karl Landgreen, København, født 1913, og i begyndelsen af september døde Knud Larsen, Vejle, født 1919.

Ingen af dem var gamle, men begge var de mærket af det, de havde været udsat for under krigen.

Jeg er i besiddelse af en kopi af den tyske, maskinskrivne transportliste fra Frøslev, hvorefter vi, sammen med gearmerne, blev råbt op morgenen den 5. oktober 1944.

Denne liste er meget udførlig, med navn, stilling, fødselsdato og bopæl, men ud for nr. 149 er navnet streget ud, vistnok med blækstift, og med håndskrift er indført: Landgreen - intet andet, ingen stilling, fødselsdato eller bopæl. Han sad i arresten i Frøslev, men blev hentet og sammen med vi andre - ialt 200 mand - deporteret til Neuengamme.

Den 19. oktober endte de 39 civile af denne transport i Hannover-Stöcken, hvor vi blev sat i arbejde på akkumulator-fabrikken.

I løbet af vinteren 44/45 døde mange i denne lejr, dels af sult og kulde, dels af mishandlinger og blyforgiftning - 6 af danskerne satte livet til dernede.

I slutningen af marts 1945 blev vi afhentet af Svensk Røde Kors og kørt tilbage til Neuengamme, men fra 8. april

til 15. maj kom de allerfleste af os fra Stöcken på sygetransport til Sverige. Men på den tyske sygetransportliste står der ud for Knud Larsen: kronisk blyforgiftning, der står ikke noget om, at han også havde fået TB, hvilket bevirkede, at det varede meget lang tid, inden Knud igen var så nogenlunde restitueret, at han kunne passe sit arbejde i faderens forretning, et arbejde han passede i en hel del år.

I de senere år har vi ikke set så meget til hverken Karl eller Knud, når vi holdt vore møder, men flere gange har Karl sendt os et telegram, og deres kontingent har de altid betalt, så de har da vist hinteresse for vor lille forening.

Det gælder for dem begge, at livet har været hård ved dem, også efter 1945, men aldrig har vi hørt, at de beklagede sig eller udtalte sig om, at de dengang havde været med i noget, som de sidenhen fortrød - og det vil vi huske dem for!

Arnold Jensen

Edvard Mathiasen Cort Adlersgade 12, 9000 Aalborg

Efter længere tids svær sygdom er Edvard Mathiasen, Aalborg, afgået ved døden den 6. november - 67 år gammel.

Edvard Mathiasen blev arresteret af Gestapo i slutningen af 1943 og gjorde hele turen med fra Kg. Hansgades Arrest i Aalborg til Horserød, Frøslev og Neuengamme, hvorfra han meget medtaget vendte hjem, da lejren blev evakueret af de skandinaviske fanger.

Edvard vil huskes som en god og trofast kammerat, hos hvem vi under lejr-opholdet altid kunne hente et par opmuntrende ord, når stemningen var mest trykket. I hans barakstue i Horserødlejrens barak 12 gjorde det altid godt at komme, og mange af hans medfanger søgte hertil. Det ukuelige humør, som han altid var i besiddelse af, smittede hurtigt af på vi andre.

Som i så mange andre tilfælde virkede opholdet i Neuengammes udekommandoer stærkt nedbrydende på Edwards helbred. Det blev aldrig helt godt igen, og få år efter hjemkomsten så Edvard sig nødsaget til at opgive sit arbejde på det daværende Aalborg Privatbaners værksted.

Herefter tilbragte Edvard en stor del af sin tid i sit selvbyggede sommerhus på Gjol. Her satte han stor pris på at opholde sig, og her var han altid en gemytlig vært for sine tidligere fangekammerater, når de lagde turen derover for

at besøge ham. På trods af sit forringede helbred var Edvard under sit ophold på Gjol stadig i besiddelse af sit varme og vennessele lune.

Atter en god og trofast ven og kammerat er desværre gået bort.

Vi er mange der stærkt vil savne ham og med dybfølt sorg over at have mistet ham, ønsker jeg at udtrykke et

ÆRE VÆRE HANS MINDE.

Robert Dahl

BØGER

KRIGSSEJLERNES INDSATS

Vi har tidligere omtalt historikeren Christian Tortzens store værk om de danske søfarendes indsats under 2. verdenskrig. Hans værk er af Roskilde Universitetscenter antaget som doktor-disputats, som han nylig forsvarede under en fem timer lang disputats, der blev fulgt af ca. 200 tilhørere.

DAGBOG FRA FRØSLEVLEJREN

Et væsentligt kildeskrift

Sønderjyske Årbøger, der udgives af Historisk Samfund for Sønderjylland, indeholder i sit bind for 1981 blandt sine øvrige interessante egnshistoriske artikler et afsnit af særlig interesse for gamle Gestapofanger og deres efterkommere. På siderne 193-230 bringes nemlig en gengivelse af den dagbog, sønderjyden, fhv. direktør Poul Andersen, der dengang var selvstændig landmand på en nyerhvervet gård, førte gennem de omtrent 8 måneder, han tilbragte i tysk fangenskab, først fra 5. til 30. september 1944 i arresten på Domhuset i Kolding, derefter i Frøslevlejren indtil 25. april 1945, hvor han flygtede fra en transport, der skulle have bragt ham til Sverige.

Teksten beskriver nøgternt, men også følsomt, tilværelsen i lejren, med den daglige rutine, der dog hyppigt forstyrres af små eller større begivenheder af trist eller knugende art, afvekslende med mere muntre eller ligefrem opløftende episoder, netop sådan som de oplevedes af fangerne: suget i mellemgulvet ved det natlige appeller, og den befriende følelse, når man var sprunget over i den alfabetiske oplæsning af navnene, bekymringen og sorgen over dem, der ved tilfældighedernes tilsyneladende spil måtte vandre i de tyske KZ-lejre. El-

ler glæden ved modtagelsen af et brev eller et uventet besøg af konen og småbørnene, eller den begejstrede hyldest af Bernadotte under dennes uforglemmelige besøg, ligesom læseren næsten fornemmer duften af de stegte koteletter, som Andersen med slet dulgt skadefryd har »organiseret« fra SS'erne, beskyldende deres hunde for tyveriet.

Dagbogens forfatter var under opholdet i lejren først beskæftiget på almindeligt arbejdshold, senere på lejrens depot, derefter som »spisegeneral«, hvor han afløste landsretssagfører Per Feder-spiel, så som næstformand i barak H. 15 for sluttelig at ende som barakformand, så han har oplevet flere forskellige sider af fangetilværelsen.

I dagbogen dekunderes det, mig bekendt på tryk for første gang, at Frøslevfangerne allerede uger inden befrielsen var organiseret og i nogen grad bevæbnet, for at kunne imødegå eventuelle planer fra SS'ernes side om en masse-kræ, i hvilket tilfælde det tyske vagtmandskab ville have stillet sig på fangernes side.

Det lyser i øvrigt gennem hele teksten, at det er en bonde, der skriver:

»Gid den krig dog snart må være forbi, så det kan blive plovtid på ny.«

»Forårsvejr, så jeg er helt syg efter at komme ud.« - »I sådan et vejr er det vist sværere for en bonde end for byfolk at være spærret inde.« - »Lærkerne jubler, og det kribler i mig for at komme til at tage fat i stedet for at gå ørkesløs her.« - »Sært hvis jeg ikke ser de første spirer komme op af jorden.«

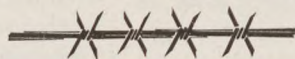
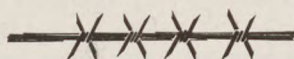
»De fløjtede toner i luften fortæller, at det er forårstræk.«

Og for dog at kunne følge foråret en lille smule, anbringer han tre hyldepinde i vand og »de er ved at få grønne skud«.

Med sit velformede, klare sprog og sine korte handlingsfyldte sætninger minder teksten lidt om sagastilen og leder med sine stemningsudbrud tanken hen på Gunnar på Hlidarende, hvor denne siger: »Fager er lien. Aldrig syntes den mig så fager.« Sådan må Poul Andersen også have følt.

Dagbogen er med sine samtidige, levende og korrekte oplysninger og med sine præcise dateringer ikke alene særdeles læseværdig, men tillige et kildeskrift, der er et værdifuldt supplement til de eksisterende kilder til den del af modstandskampen, som udgøres af Frøslevlejrens historie.

K. Feilberg

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Næstform.: Peter Møller Madsen, Vesterbrogade 118, 2.tv., 1620 København V. (01) 31 77 34.

Skr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Bert Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Hans Andersen, Axel Lauritzen, Lilian Olsen, Birgit Fischermann, Jørgen Lind, Solveig Skjøtt, Arvid Hemmingsen og Ove Laursen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev (03) 86 55 59.

Kass.: Johs. Damsgaard, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. (09) 12 71 99.

Århus: Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40 A, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Erik Richter, Klarup Kirkevej 18, 9270 Klarup. (08) 31 82 95. Giro 6 45 87 18.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Dragstrupvej 118, Ml. Jolby, 7950 Erslev Mors. (07) 74 16 64.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.

Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Erik Lorentzen, Elbagade 43, 2300 København S (01) 55 12 64.

Kass.: Kurt Jacobsen, Dyrehavegårdsvej 15, 2800 Lyngby (02) 88 17 21.

Socialsekretær: Kaj Wadsbach Petersen, Lundebjerggårdsvej 228, 2740 Skovlunde (02) 94 44 92.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palmatokes Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.
 Kontor: Centret, Skolegade 53, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Fredericia afd. Fmd.: Oskar Larsen, Indre Ringvej 199,2, 7000 Fredericia, tlf. (05) 92 58 33. Kontor Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent hver onsdag kl. 14-16.

Odense afd.: Øster Stationsvej 21, 5000 Odense C.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.

Kontoret er åbent hver onsdag fra kl. 10-12, men ikke om eftermiddagen. Tlf. 13 88 45. Herudover træffes kontorets leder på tlf. 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artell, Kirkevej 6, 5892 Gudbjerg. (09) 25 18 29.

Aksel Jørgensen, Varnæsvej 33, 5700 Svendborg. (09) 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. (02) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82.
 Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Gartner Christen Karstensen, Stadionvej 20, Øsby, 6100 Haderslev. (04) 58 41 65.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 67 22.

Randers afd.: Else Axelsen Drejer, Kristrupvej 21a, 8900 Randers. (06) 42 17 70.

Kass.: Jenny Fuks, Herman Stillingsvej 68, 8900 Randers. (06) 42 63 61.

Sjællandsafd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. (01) 50 48 61 og (01) 50 09 70.

Kass.: Henry Clausen, Lærkevej 9, 3630 Jægerspris. (02) 33 04 43.

Århus afd.: Edith Johansen, Hangøvej 2, 8200 Århus N. (06) 10 15 19.

Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebeltoft. (06) 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER PÅ SJÆLLAND:

Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. (02) 48 56 74.

Kass.: Henning Skott Sorensen, Kastrupvej 78, 1.tv., 2300 Kbh. S., tlf. (01) 58 31 02.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Vesterbrogade 118, 2. tv., 1620 Kbh. V. (01) 31 77 34.

Kass.: Kai Magnus Wive, Lærkevej 16, 8730 Brædstrup. (05) 75 18 05.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Jørgen Lind, Stavnsholtvej 38, 3520 Farum. (02) 95 11 15.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. (09) 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekejsersvej 28 C, 2820 Gentofte. (01) 65 82 12.

Kass.: Moses Katznelson, Spurvegården 30, 2650 Hvidovre. (01) 75 37 05.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt by. Henvendelse til: Alfred Bertelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård:« Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henvendelse: Alex Binnebal, (07) 98 11 95 eller Otto Laugesen, (07) 74 16 64.

Smidstruphytten: Ejers af Gestapofangerne på Sjælland. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse (02) 48 56 74.